

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 17 พ.ย. 2539 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎี และแนวความคิดด้านการสื่อสาร อันได้แก่ ทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร ทฤษฎีการเลือกรับสาร และลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร
2. แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล
3. แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้
4. แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะคิด
5. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
6. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
7. แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี และแนวความคิดด้านการสื่อสาร

ข่าวสารเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข่าวสารความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความต้องการข่าวสารก็จะเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะมนุษย์ต้องการนำข่าวสารนั้นมาเป็นปัจจัย เพื่อพิจารณาประกอบความคิดและการตัดสินใจของตน

การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร (Selections and Use of Channel) มักจะแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้รับสาร (Type of Audience) ลักษณะของข่าวสาร (Message) และขั้นตอนของกระบวนการยอมรับของผู้รับสาร

(Recipient's Stage in Adoption Process) ซึ่งหากเลือกไม่เหมาะสมก็จะทำให้การสื่อสารนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามสื่อ (Media) เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการเผยแพร่ข่าวสาร โดยนำเนื้อหาข่าวสารส่งต่อไปยังผู้รับสารให้ผู้รับได้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถูกต้อง ในการที่จะเลือกใช้สื่ออะไร อย่างไร ให้บังเกิดผลตามต้องการนั้นต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิด ข้อดี ข้อเสีย ตลอดจนหน้าที่ของสื่อชนิดนั้น ๆ ให้ดีเสียก่อน เพื่อที่จะได้วางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (อนันต์ธนา อังกินันท์, 2524)

ขณะที่ต้องคำนึงถึงการเลือกและใช้ช่องทางการสื่อสาร ตลอดจนการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมนั้น ก็ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมการเปิดรับสารด้วยเพื่อให้สอดคล้องกัน ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารที่น่าสนใจ คือทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการการเลือกรับสาร (Selectivity Process) ของแคลปเปอร์ (Klapper, 1960) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) บุคคลจะเลือกเปิดรับสื่อและข่าวสารต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง

2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) บุคคลนอกจากจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว ยังเลือกที่จะให้ความสนใจเฉพาะข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิม และจะพยายามหลีกเลี่ยงข่าวสารที่มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อที่มีอยู่เดิมของตน

3. การเลือกรับรู้ (Selective Perception) บุคคลจะเลือกที่จะรับรู้และตีความ (Interpretation) ข่าวสารที่ได้รับไปในลักษณะที่สอดคล้องกับทัศนคติและประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ก่อน ซึ่งถ้าข่าวสารนั้นมีความขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับทัศนคติและประสบการณ์เดิม บุคคลก็มักจะบิดเบือนข่าวสารนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อเดิม

4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) บุคคลนอกจากจะเลือกเปิดรับ เลือกให้ความสนใจ ตลอดจนเลือกรับรู้ และตีความหมายสารให้สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกที่จะจดจำเนื้อหาสาระของสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตนด้วย เพื่อต้องการจำเข้าไปเก็บไว้เป็นประสบการณ์เพื่อที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

พฤติกรรมกาการเปิดรับข่าวสาร

เมอร์ริลล์ และโลว์เวินสไตน์ (Merrill and Lowenstein, 1971) ผู้รับข่าวสารแต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมกาการเปิดรับสื่อ และข่าวสาร ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและปัจจัยที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากปัจจัยพื้นฐานหลายประการ

1. ความเหงา ซึ่งเป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่ว่าโดยปกติคนเราจะไม่ชอบอยู่ตามลำพัง เนื่องจากจะทำให้เกิดความรู้สึกสับสน วิตกกังวล หวาดกลัว และการเมินเฉยจากสังคม จึงต้องพยายามที่จะรวมกลุ่ม หรือติดต่อกับบุคคลโดยตรง หรือ การอยู่กับสื่อต่าง ๆ
2. ความอยากหรือยากเห็นในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ โดยปกติความอยากหรือยากเห็นจะเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวก่อนตลอดจนสิ่งที่อยู่ห่างตัวเอง ที่จะมีผลกระทบต่อตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้ว มนุษย์ยังสนใจอยากหรือยากเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในแง่ต่าง ๆ ด้วยรวมทั้งผลกระทบซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือบุคคลอื่นด้วย
3. ประโยชน์ใช้สอยของตน โดยพื้นฐานมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว ดังนั้นในฐานะที่เป็นผู้รับสาร จึงต้องการแสวงหาและใช้ข่าวสารบางอย่างที่จะใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง
4. ลักษณะเฉพาะของสื่อมวลชนโดยทั่วไป นอกจากองค์ประกอบเกี่ยวกับอายุ เพศ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเปิดรับสารแล้วลักษณะเฉพาะของผู้รับสารก็มีความต้องการที่ต่างกัน ดังนั้นลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละชนิดมีส่วนทำให้ผู้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนมีจำนวนและองค์ประกอบที่แตกต่างกัน เพราะผู้รับสารจะเลือกรับข่าวสารเฉพาะอย่างที่สามารถสนองความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง

โดยทั่วไปผู้รับข่าวสารจะมีพฤติกรรมกาการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น สนองความต้องการของตนเอง ตามสภาพแวดล้อม เหตุผลและความจำเป็นเกี่ยวกับการเลือกรับสื่อต่าง ๆ

ชรัมม์ (Schramm, 1954) ซึ่งโดยปกติบุคคลมักจะเลือกใช้สื่อที่ใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Least Effort) กล่าวคือ ผู้รับสื่อจะเลือกรับสื่อที่ตนเองสะดวกสุด ใช้ความ

พยายามน้อยที่สุด ในส่วนของความพร้อมความสะดวก ค่าใช้จ่าย เวลา บทบาท นิสัย และ ประเพณีนิยม ซึ่งรวมถึง พฤติกรรมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อด้วย นอกจากนี้จะ เลือกใช้ความพยายามน้อยที่สุดแล้ว ก็ยังเลือกที่จะได้ประโยชน์ตอบแทนสูงสุดด้วย (Promise of Reward)

นอกเหนือจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อของผู้รับข่าวสาร แล้ว ผู้รับข่าวสารเองก็มักจะแสวงหาข่าวสารที่สอดคล้องและสนับสนุนทัศนคติตลอดจนความ เชื่อดั้งเดิมของตนด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นประสบการณ์ ปรัชญาและหลักการในการดำเนินชีวิตก็ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้รับสาร

บุคคลมีธรรมชาติที่จะเปิดรับข่าวสารตลอดเวลาเพียงแต่จะเปิดรับสื่อใด อย่างไร นั้น ก็ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนด (ชวีฎเวือน กิติวัฒน์, 2531) คือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า บุคคลจะมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไ้เป็นอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะทางครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันจึงมีผลถึงระดับสติปัญญา ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนกระบวนการรับรู้ การเรียนรู้ และการจูงใจ
2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลมักจะมียึดติดอยู่กับกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ดังนั้นในการตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใดๆ ก็มักจะคล้อยตามกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม
3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกกระบวนการสื่อสาร เชื่อว่าลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ทำให้เกิดความคล้ายคลึงกันของการเปิดรับสาร รวมถึงการตอบสนองต่อสารนั้นก็ไม่ว่าแตกต่างกันด้วย

เดอเฟลอร์ (DeFleur, 1966) กล่าวว่า การที่ผู้รับสารนั้น มีความแตกต่างกัน จึงทำให้มีความสนใจที่จะเลือกเปิดรับสารแตกต่างกันไป โดยเสนอพื้นฐานความแตกต่างไว้

4 ประการ

1. บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ และสถานภาพทางจิตวิทยา
2. ความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบุคคลอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน
3. บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ก็จะได้รับ การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป
4. การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และบุคลิกภาพแตกต่างกัน

วิลเบอร์ แชรมม์ (Schramm, 1973) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบด้านต่าง ๆ ในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสาร ดังนี้

1. ประสบการณ์ ซึ่งจะ เป็นปัจจัยทำให้ผู้รับสาร แสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภูมิหลังแตกต่างกัน จึงทำให้มีความสนใจแตกต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมการเลือกรับสื่อและเนื้อหาของข่าวสาร
5. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่เป็นตัวทำให้พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารแตกต่างกัน
6. บุคลิกภาพ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการไขน้าวใจ ตลอดจนพฤติกรรมของผู้รับสาร
7. อารมณ์ สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสารจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจ หรืออาจจะเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารก็ได้
8. ทัศนคติ ก็จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับข่าวสารและตอบสนองต่อข่าวสารที่ได้พบ

ซึ่งวิลเบอร์ แชรมม์ ยังได้อธิบายว่า ข่าวสารที่เข้าถึงความสนใจของผู้รับสารจะมีแนวโน้มที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้รับสาร ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้น เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้จากแบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo) องค์ประกอบด้านผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้รู้ว่าการสื่อสารนั้น ๆ ประสบความสำเร็จหรือไม่ ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบสนอง (Feed back) อย่างไร ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร

(Demographic Characteristics of Audience)

โดยทั่วไปผู้รับสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะลักษณะทางประชากร (Demographic Characteristics) อันได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ ศาสนา (ปรมะ สตะเวทิน, 2533)

1. อายุ (Age)

อายุเป็นลักษณะประชากรหนึ่ง ที่ใช้ในภาววิเคราะห์ผู้รับสารซึ่งอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดและพฤติกรรม โดยทั่วไปแล้วคนที่มีอายุน้อยมักจะมีความคิดแบบเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ ใจร้อน มากกว่าคนที่มีอายุมากที่มักจะมีความคิดแบบอนุรักษนิยม ยึดถือการปฏิบัติ มีความระมัดระวัง และมองโลกในแง่ร้ายมากกว่าคนอายุน้อย ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีสาเหตุมาจากประสบการณ์ชีวิต ผ่านยุคเชื้อต่าง ๆ ตลอดจนมีความผูกพันที่ยาวนาน และมีผลประโยชน์ในสังคมมากกว่าคนอายุน้อย

ซึ่งลักษณะของการใช้สื่อก็ต่างกันไป คนอายุน้อยมักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อความบันเทิง ในขณะที่คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารมากกว่าความบันเทิง นอกจากนี้แล้วอายุยังเป็นตัวกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงใจด้วย กล่าวคือ คนที่มีอายุมากขึ้นโอกาสที่คนจะเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงใจจะน้อยลง

2. เพศ (Sex)

จากการวิจัยทางจิตวิทยา แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคม

กำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนสองเพศไว้ต่างกัน ผู้หญิงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหวหรือเจ้าอารมณ์ โอนอ่อนผ่อนตาม และเป็นแม่บ้านแม่เรือน และยิ่งพบอีกว่า ผู้หญิงจะถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน เพศหญิงมักจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ และฟังวิทยุมากกว่าเพศชาย โดยนิยมดูรายการละครในขณะที่เพศชายนิยมอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า

3. การศึกษา (Education)

การศึกษาหรือความรู้ (Knowledge) เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกันย่อมจะมีความรู้สึกรู้คิด อุดมการณ์ และความต้องการที่ต่างกันไป คนที่มีการศึกษาสูง หรือมีความรู้ดีจะได้เปรียบในการที่จะเป็นผู้รับสารที่ดีเพราะมีความรู้กว้างขวาง เข้าใจมากกว่า ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ โดยทั่วไปคนที่มีการศึกษาสูงจะใช้สื่อมวลชนมากกว่าคนที่มีการศึกษาดำและคนที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่อชนิดอื่น

4. สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Status)

สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง อาชีพ , รายได้ , เชื้อชาติ และชาติพันธุ์ ตลอดจนภูมิหลังของครอบครัว จากการศึกษาพบว่าสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้รับสารมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อปฏิกิริยาของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสารและสารเพราะว่าคนที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ต่างกันจะมีวัฒนธรรม ประสบการณ์ ทักษะ ค่านิยม และเป้าหมายที่ต่างกัน

งานวิจัยของ แชรรัมม์ และไวท์ (Schramm and White, 1949) ซึ่งศึกษาการเปิดรับสารของผู้รับสารในสังคมอเมริกัน พบว่าผู้ที่มีรายได้สูงมักจะเป็นผู้นิยมเปิดรับสิ่งพิมพ์และนิยมเนื้อหาที่ค่อนข้างหนักไม่ค่อยสนใจเนื้อหาด้านความบันเทิง แม็คเนลลี และคณะ (McNelly and Others, 1968) พบว่าคนมีฐานะดีและมีการศึกษาสูงเป็นกลุ่มที่ได้รับข่าวสารที่มีเนื้อหาสาระจากสื่อมวลชนมากที่สุด ผลที่ได้จากการวิจัยในลักษณะนี้ สามารถอธิบายได้เช่นเดียวกับกรณีของการศึกษาที่ว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมักจะเป็นคนมีการศึกษาสูง

และมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี จึงมักถูกผลักดันให้จำเป็นต้องเรียนรู้ หาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ (อ้างในยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534)

5. ศาสนา (Religion)

การนับถือศาสนา เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของผู้รับสารที่มีอิทธิพลต่อตัวผู้รับสารทั้งในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของคน คนที่นับถือศาสนาต่างกันจะมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป

ลักษณะของผู้รับสาร (Characteristics of Audience)

โดยทั่วไป บุคคลย่อมมีลักษณะนิสัย และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อต่างกันไป โดยพิจารณาจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ความแตกต่างทางด้าน สรีระ ภูมิหลัง และสภาพแวดล้อม ตามที่แชรรมม์ (Schramm, 1962) กล่าวไว้ว่า

1. การศึกษา พบว่าผู้มีการศึกษาดีจะแสวงหาผลประโยชน์จากสื่อต่าง ๆ และเพิ่มพูนความรู้
2. เศรษฐกิจ พบว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะให้ความสนใจในการอ่านหนังสือ นิตยสารมาก และชอบบทบรรณาธิการ เรื่องราวเกี่ยวกับการเมือง ตลอดจนปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและวิทยาการ
3. อายุ ผู้ที่มีอายุมากขึ้นมักจะนิยมรับข่าวสารที่เป็นทางการมากกว่าชาวบ้านเทิง และสนใจการเมืองอย่างจริงจังมากกว่า
4. เพศ เพศหญิงมักจะสนใจอ่าน พัง หรือชมรายการแม่บ้าน บ้านเทิง ในขณะที่ผู้ชายมักจะสนใจข่าวกีฬา
5. ศาสนา ในสังคมหนึ่ง ๆ มักมีผู้นับถือศาสนาต่างกัน ดังนั้นการเสนอเรื่องราวที่ขัดแย้งกันทางศาสนาจึงไม่ควร
6. ที่อยู่อาศัย ผู้รับสารที่อยู่ในท้องถิ่นต่างกัน มักมีความสนใจต่างกันในบางสิ่ง ทั้งนี้เพราะวิถีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน
7. ทัศนคติ ความเชื่อ และแนวความคิดของแต่ละบุคคล ย่อมแตกต่างกันไป

ดังนั้นจากทฤษฎีแนวความคิดด้านการสื่อสาร ทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร ทฤษฎีการเลือกรับสาร ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร และลักษณะของผู้รับสาร จะช่วยให้ผู้ส่งสารได้พิจารณาเลือกสารและช่องทางการส่งสารให้เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มผู้รับสาร เป้าหมายที่ผู้ส่งสารประสงค์จะให้สารไปถึงและมีประสิทธิภาพสูงสุด

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ในปัจจุบันการสื่อสารทุก ๆ รูปแบบ ทั้งการสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล ตลอดจนการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะการสื่อสารนั้นนับเป็นตัวจักรสำคัญในการเชื่อมโยง และสานต่อโครงข่ายของสังคมให้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างเหมาะสมทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพราะสื่อมวลชนและสื่อบุคคลได้ทำหน้าที่ในการส่งข่าวสารให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อนำไปใช้ในวิถีชีวิต ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจน เป็นข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาตนเองและสังคม ทั้งนี้เพราะบทบาทหน้าที่เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งสื่อแต่ละชนิดจะมีบทบาท หน้าที่ ตลอดจนประสิทธิภาพ แตกต่างกันไป

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสารซึ่งอาจจะ เป็นบุคคลเดี่ยวหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก และอยู่กันอย่างกระจัดกระจายได้ในเวลาอันรวดเร็ว สื่อมวลชนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์)

สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลผู้ให้นำพาข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป สื่อบุคคลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลในครอบครัว (พ่อแม่/ญาติ/พี่น้อง) กลุ่มเพื่อน และเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการ

สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อรณรงค์ที่ใช้เฉพาะกรณี หรือในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ซึ่งสื่อเฉพาะกิจในงานวิจัยนี้หมายถึง โบสเตอร์ แผ่นป้าย โบปลิว และสติ๊กเกอร์

บทบาทของสื่อมวลชน เป็นหน้าที่ที่สื่อมวลชนต้องปฏิบัติโดยสื่อมวลชนเป็นหน่วยงานย่อยอันหนึ่งที่มีส่วนในสังคมและมีบทบาทตอบสนองความจำเป็นทางสังคมนั้น ๆ บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน คือความประสงค์ที่จะใช้สื่อมวลชนทำหรือก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสังคม

เดนิส แมคควอล (Denis McQuail, 1983) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร (Information) โดยการรายงานข่าวและนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้น แจ้งให้ประชาชนรับทราบ การนำเสนอจะต้องเป็นสารสนเทศ หรือข้อเท็จจริงที่ได้จากเหตุการณ์ ช่วยเสริมในการเกิดนวัตกรรม การปรับตัวและความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation) โดยการอภิปราย แปลความหมาย และวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข่าวสารให้ความสัมพันธ์กันแก่อำนาจหน้าที่และบทบาทที่ยอมรับแล้ว ทำให้เกิดการสังคมนและการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ให้ความยินยอมพร้อมใจ (Consensus) จัดระเบียบอะไรก่อนอะไรหลัง และบอกให้รู้ว่าสภาพทางสังคมอะไรสำคัญแก่อะไร

3. ความต่อเนื่อง (Continuity) อันได้แก่ การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมหลัก และยอมรับวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาการของวัฒนธรรมใหม่ก่อให้เกิดการธำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐานของคนทั่วไปและสังคม (Community of values)

4. ความบันเทิงเริงรมย์ (Entertainment) โดยให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเสนอวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อลดความตึงเครียดทางสังคม

5. การระดมสรรพกำลัง (Mobilization) เป็นการระดมความคิด อันได้แก่ การรณรงค์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์ด้านการเมือง การสงคราม การพัฒนาเศรษฐกิจ การทำงาน บางครั้งการศาสนา เพื่อวัตถุประสงค์ส่วนรวม

แฮโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell อ้างในบรมะ สตะเวทิน, 2539) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการคือ

1. **ดูแลสอดส่องสังคม** (Surveillance of the environment) หมายถึง การรวบรวม การแสวงหา และการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้านที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสังคม หน้าที่ในด้านนี้ คือ การรายงานข่าว หรือการแจ้งข่าวสาร (informing)
2. **การประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมเพื่อแสดงปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งแวดล้อม** (Correlation of the parts of society in responding to the environment) หมายถึง การแสดงและนำเสนอความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม จูงใจให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติ ตลอดจนมีการเสนอว่าควรจะทำอย่างไรกับสิ่งนั้น ๆ ต่อไป หน้าที่นี้เรียกว่า หน้าที่ในการชักจูงใจ (persuasion)
3. **การถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่ง** (Transmission of the social heritage from one generation to the next) หมายถึงการเผยแพร่ความรู้ ค่านิยม และบรรทัดฐาน ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในทุกด้านของสังคมแก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อสืบสานวิทยาการและวัฒนธรรมของสังคมต่อไป นี่คือนอกจากนี้ในด้านการศึกษา (education function)

บรมะ สตะเวทิน (2533) ได้กล่าวถึงบทบาทที่สื่อมวลชนพึงมีต่อสังคม เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ไว้ 3 ประการคือ

1. **การรักษาสິงที่ดีอยู่แล้วให้ดำเนินต่อไป**
สื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่ส่งเสริมสนับสนุนระบบ และกลไกต่าง ๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีต่อไป สนับสนุนสิ่งที่ดีงาม นอกจากนั้นสื่อมวลชนยังสามารถที่จะส่งเสริมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรม กฎระเบียบ และค่านิยมอันดีงามของสังคมเอาไว้ และถ่ายทอดแก่สมาชิกของสังคมรุ่นต่อ ๆ ไป
2. **การจัดสิ่งที่ไม่ดีให้หมดสิ้นจากสังคม**
เมื่อมีสิ่งที่ไม่ดีหรือไม่ถูกต้องเกิดขึ้น สื่อมวลชนก็สามารถมีบทบาทในการจัด

สิ่งเหล่านี้ด้วยการชดช้อย สืบเสาะเบาะแส และนำเสนอในรูปของข่าวสารแก่ประชาชน ได้ร่วมรับรู้และพิจารณาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้จัดการแก้ไข ตลอดจนเสนอแนะทางแก้ไขที่เป็น ประโยชน์ด้วย

3. การพัฒนาสังคม

การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพราะใน การพัฒนานั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งประชาชนจะต้องมีความรู้ ทศนคติ ความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนการพัฒนาต่อไป ซึ่งปัจจัยใน การพัฒนาคนที่สำคัญก็คือ การสื่อสารนั่นเองเพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนใน การพัฒนาประชาชนได้อย่างเต็มที่ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสาร (International Commission for the study of Communication Problems : 1976) (อ้างในประมะ สตะเวทิน, 2539) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารโดยรวมไว้ ดังต่อไปนี้

หน้าที่ต่อบุคคล

1. หน้าที่ด้านข่าวสาร (Information)

คือการรวบรวม เผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตลอดจน การวิพากษ์วิจารณ์ให้กับประชาชน เพื่อความเข้าใจ และแสดงออกอย่างมีความรู้ความ สามารถต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งมีการตัดสินใจอย่างถูกต้อง

2. หน้าที่ด้านสังคมประภิต (Socialization)

คือการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถที่จะกระทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิก ที่มีประสิทธิภาพของสังคม ซึ่งสนับสนุนความเป็นปึกแผ่นของสังคม และการรับรู้เกี่ยวกับสังคม ซึ่งทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมในด้านต่าง ๆ

3. หน้าที่ด้านการจูงใจ (Motivation)

คือการส่งเสริมจูงมุงหมายในระยะสั้นและระยะยาวของสังคม และการ กระตุ้นการเลือกของบุคคล สนับสนุนและ ใ้มีน้าวกิจกรรมของบุคคลและชุมชนเพื่อนำไป

สู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้

4. **หน้าที่ด้านการโต้แย้งและแสดงความคิดเห็น (Debate and discussion)**
คือการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงในประเด็นต่าง ๆ เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันรวมถึงการให้หลักฐานและข้อสนับสนุนในเรื่องราวต่าง ๆ
5. **หน้าที่ด้านการศึกษา (Education)**
คือการถ่ายทอดความรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทางด้านสติปัญญา รวมถึงการสร้างบุคลิกภาพ แสวงหาทักษะ และความสามารถในทุกขั้นตอนของชีวิต
6. **หน้าที่ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม (Cultural promotion)**
คือการเผยแพร่ผลผลิตทางด้านศิลปะวัฒนธรรม รวมทั้งประเพณีค่านิยมอันดีงามเพื่ออนุรักษ์มรดกของอดีต พัฒนาวัฒนธรรมโดยขยายขอบเขตการรับรู้ในระดับบุคคล บลุกจิตสำนึก กระตุ้นความต้องการด้านสุนทรีย์ และการสร้างสรรค์ของบุคคล
7. **หน้าที่ด้านบันเทิง (Entertainment)**
คือการเผยแพร่การแสดง ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี กีฬา ฯลฯ เพื่อพักผ่อนและเพลิดเพลิน
8. **หน้าที่ด้านการทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration)**
คือการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดีร่วมกัน สามารถที่จะยอมรับและเข้าใจบุคคลอื่นได้ด้วยจิตใจเป็นกลาง

หน้าที่ต่อสังคม

การสื่อสารมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมในทุกสถาบัน นอกจากจะเป็นใยเยื่อสำคัญในการติดต่อสื่อสารส่วนต่าง ๆ ของสังคมแล้ว ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา อย่างแยกไม่ออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแรงกระตุ้นทางการเมือง สื่อมวลชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเมืองการปกครอง เพราะทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นนโยบายของทุกๆ ฝ่าย อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนในเรื่องความรู้ ภาวะเบียบ ทัศนคติ จุใจ และส่งเสริมรูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ตลอดจนก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม คือมีความตระหนักและห่วงใยสังคมร่วมกัน สื่อมวลชนเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้ประชาชน

สามารถเข้าถึงการเมืองได้ คือจะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ต้องระวังก็คือประชาชนผู้รับสารควรมีวิจารณญาณในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารที่ได้รับก่อนการตัดสินใจมิใช่ปล่อยให้บทบาทของสื่อซึ่งนับวันจะมีมากยิ่งขึ้นนั้นเข้ามาครอบงำ และชี้นำความคิดทางการเมืองของเราโดยสิ้นเชิง

Klapper (อ้างในประมะ สตะเวทิน, 2533 : 142) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติ และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชนผู้รับสารไว้ดังนี้

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง แต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่กั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ได้แก่

1.1 ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร (Predisposition) ประชาชนจะมีความคิดเห็น ค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างไรอย่างหนึ่งอยู่ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการคบหาสมาคมกับคนอื่น และสถาบันสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เมื่อบุคคลผู้นั้นสัมผัสกับสื่อมวลชน ก็จะนำเอาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมเหล่านั้นติดตัวมาด้วย

1.2 การเลือกของผู้รับสาร (Selective Process) ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคิดเห็น และความสนใจของตน ประชาชนจะพยายามตีความสารตามความเชื่อและค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม และจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิดและความเชื่อของตน

1.3 อิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) ข่าวสารจากสื่อมวลชน อาจไม่ได้ไปถึงประชาชนทั่วไปในทันที แต่จะผ่านสื่อบุคคล หรือผู้นำความคิดเห็นก่อนจะไปถึงประชาชน ผู้นำความคิดเห็นมักสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วย

1.4 ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน (Economic Aspects) การดำเนินธุรกิจด้านสื่อมวลชนในสังคมเสรีนิยม ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนั้น สื่อมวลชนสามารถแข่งขันกันได้โดยเสรี ต่างฝ่ายต่างเสนอความคิดเห็น และค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป และประชาชนก็มีเสรีภาพในการที่จะเลือกเชื่อถือความคิดเห็นใดความคิดเห็นหนึ่งได้ และตัดสินใจว่าจะเชื่อสื่อมวลชนใด

2. อิทธิพลที่สื่อมวลชนมีต่อประชาชนเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น คือสื่อมวลชนจะสนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความมีใจใฝ่เยี่ยง ตลอดจนแนวโน้มด้านพฤติกรรมของประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น และพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมาเมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอ หรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

บอล โรคิช และ เดอเฟลอร์ (Ball-Rokeach and De Fleur, 1976: 3-21) กล่าวว่า การที่สื่อสารมวลชนจะมีผลต่อผู้รับสารหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของตัวแปร 3 หน่วย คือ ระบบสื่อมวลชน ผู้รับสาร และระบบสังคม การที่ข่าวสารจากสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความเชื่อ และการกระทำของผู้รับสารเมื่อใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความพึ่งพา (Dependency) ของผู้รับสารที่มีต่อสารจากสื่อมวลชน

เมลวิน แอล เดอเฟลอร์ (Melvin L. De Fleur, 1970) ได้แสดงกรอบแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ระหว่างสื่อซึ่งเป็นตัวกระตุ้น (Stimulus) กับพฤติกรรมการตอบสนอง (Response) โดยแบ่งเป็น 4 ทฤษฎี ดังนี้คือ

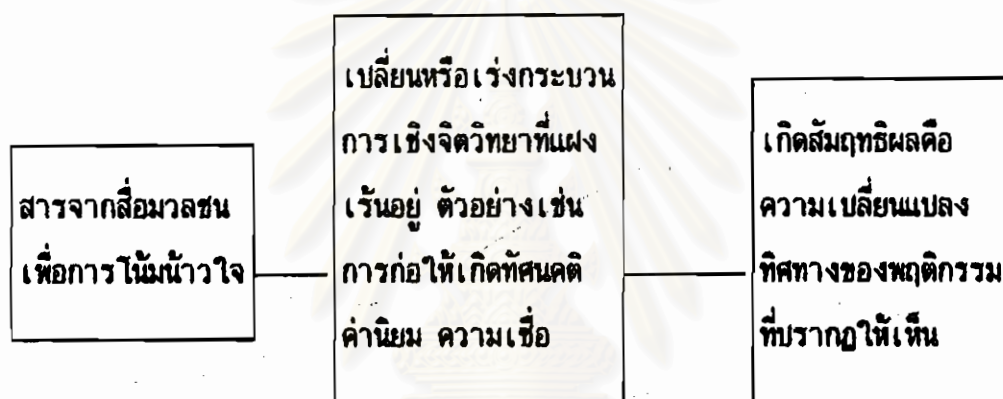
1. ทฤษฎีความแตกต่างของแต่ละบุคคล (The Individual Differences Theory) กล่าวคือ โครงสร้างทางบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่ต่างกันไป เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ จะมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแบบการรับรู้หรือการเรียนรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และข่าวสารต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีนี้ สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลในแง่สร้างการเรียนรู้หรือการย้ายในสิ่งที่เขาอยู่แล้ว หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างของแต่ละบุคคลมีดังนี้

- มนุษย์เรามีความแตกต่างกันมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล
- ความแตกต่างนี้บางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางชีวภาพ หรือทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้
- มนุษย์ซึ่งถูกชုပ်เลี้ยงภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไปอย่างกว้างขวาง

- จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยา ส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป

ความแตกต่างดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสภาวะเงื่อนไข (Conditioning) ที่กำหนดการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน กล่าวคือ ลักษณะบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลจะมีอิทธิพลต่อผลการสื่อข่าวสาร

แผนภาพที่ 1



แบบจำลองจิตวิทยาพลวัตของ De Fleur แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างเชิงจิตวิทยาภายใน ในฐานะที่เป็นตัวแปรแทรกเข้ามาในกระบวนการของผลแห่งการสื่อสาร

2. ทฤษฎีกลุ่มสังคม (Social Categories Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวไว้ว่า ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมคล้ายกัน จะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารมวลชนคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมการสื่อสารมวลชนนี้ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน ความชอบต่อสื่อประเภทต่าง ๆ และผลของการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับลักษณะทางสังคมที่สำคัญนั้น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ชาติพันธุ์ ศาสนา อายุ เพศ และภูมิฐานะ เป็นต้น ประชาชนที่มีลักษณะทางสังคมอยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมีความสนใจ หรือมีพฤติกรรมในแนวทางเดียวกัน

3. ทฤษฎีความสัมพันธ์ของสังคม (The Social Relationship Theory) กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำความคิดเห็นในสังคม จะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ข่าวสาร และการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ในกรณีเช่นนี้สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อคนได้ ในลักษณะของทฤษฎีการสื่อสารสองขั้นตอน (Two-Step Flow Theory) ซึ่งต้องอาศัยอิทธิพลของบุคคล (Personal Influence) เข้าร่วมด้วย เช่น การที่ปัจเจกบุคคลจะเชื่อข่าวสารจากโฆษณาใด ๆ หรือไม่ก็ั้น มักจะได้วิบัติอิทธิพลจากการปรึกษาหารือได้ถามเพื่อนฝูงหรือผู้ใกล้ชิด

4. ทฤษฎีบรรทัดฐานของสังคม (The Cultural Norms Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลอาจขึ้นอยู่กับบรรทัดฐาน และสภาพแวดล้อมทางสังคม ถ้าสื่อมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม สื่อมวลชนอาจเพียงย้ำบรรทัดฐานเดิมและสร้างบรรทัดฐานใหม่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ทางอ้อม 3 ประการ ได้แก่

- 4.1 สื่อมวลชนจะส่งเสริมสนับสนุนหรือย้ำบรรทัดฐาน ค่านิยม รวมถึงพฤติกรรมที่ต้งามของสังคมให้ดำรงอยู่ตลอดไป
- 4.2 สื่อมวลชนจะสามารถสร้างความรับผิดชอบร่วมกันให้เกิดขึ้นในสังคม
- 4.3 สื่อมวลชนจะสามารถเปลี่ยนแปลงแบบอย่างการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของบุคคล โดยช่วยให้เกิดพฤติกรรมใหม่ แต่ต้องใช้เวลาใช้ระยะเวลานาน

เสถียร เขยประทับ (2526) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อบุคคลไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบบุคคลวิถึ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจก็สามารถได้ถามหรือขอข่าวสารเพิ่มเติมจากผู้ส่งสารได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารที่ส่งออกไปให้เข้ากับความต้องการและความเข้าใจของผู้รับสารได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน การที่ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลมีระดับปฏิบัติการตอบสนองสูงสามารถลดอุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดจากการเลือกรับสาร การเลือกแปล หรือ ตีความสารและเลือกจำสารได้

2. สามารถจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล สามารถมีอิทธิพลในการชักจูงใจบุคคลให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติจากเดิมที่เป็นอยู่ได้ และนอกจากนี้ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการสื่อสารสองขั้นตอนนั้น (Two-step flow of communication) การสื่อสารแหล่งสารประเภทสื่อมวลชน อาจจะไม่ผ่านไปยังผู้รับสารโดยตรง แต่จะผ่านไยงไยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมอีกชั้นหนึ่งและไยงไยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นมิได้ทำหน้าที่ในการส่งผ่านข่าวสารแต่อย่างเดียว แต่จะมีบทบาทในการเติมแต่ง ขยาย บิดเบือน หรือแปรเปลี่ยนข่าวสารไปเรื่อย ๆ ดังนั้นการสื่อสารระหว่างสื่อมวลชนกับผู้รับสารบางส่วนนั้นจะมีสิ่งที่อยู่ระหว่างกลาง ซึ่งก็คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะแปรเปลี่ยนสารที่ส่งผ่านไปบ้าง

สำหรับประสิทธิภาพของสื่อมวลชนและสื่อบุคคลนั้น นักวิชาการทางสื่อสารส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า สื่อมวลชนจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อบุคคลในการให้ข่าวสารแก่คนจำนวนมาก เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้อง ส่วนสื่อบุคคลนั้น จะมีประสิทธิภาพมากกว่าในด้านการชักจูงหรือโน้มน้าวใจให้บุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ ตามแนวทางที่มุ่งหวัง

แดทซ์ และ ลาซาร์เฟล (Katz and Lazarsfeld, 1955) ก็เห็นพ้องต้องกันว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และยอมรับที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มากที่สุด ฉะนั้นสื่อบุคคลจึงมีความสำคัญมากกว่าสื่อมวลชนในชั้นการจูงใจ ส่วนสื่อมวลชนจะมีความสำคัญกว่า ในชั้นของการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และอาจมีผลบ้างในการสร้างทัศนคติในเรื่องที่บุคคลยังไม่เคยรับรู้มาก่อน

จากการศึกษาในเรื่องอิทธิพลของบุคคลโดย ไวท์ (Wright, 1975) พบว่าการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับการเลือกซื้อสินค้า แพชั่น และการเลือกชมภาพยนตร์นั้น การสื่อสารระหว่างบุคคลมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลมากกว่าอิทธิพลที่เกิดจากสื่อมวลชน

โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper, 1960) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนต่อบุคคลในสังคมว่า เป็นเพียงแรงเสริมในกระบวนการโน้มน้าวใจต่อความคิดเห็น หรือทัศนคติที่มีอยู่แล้วของการสื่อสารมวลชน มิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อบุคคลจึงต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการสื่อสารร่วมด้วย จึงจะมีอิทธิพลต่อบุคคลได้ ซึ่งได้แก่ อุนิสัย กระบวนการเลือกรับสาร บรรทัดฐานของกลุ่ม การเผยแพร่ข่าวสารโดยบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็น ระบบการปกครองและระบบการสื่อสารมวลชน

โรเจอร์ส (Rogers, 1978) ได้กล่าวเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสื่อมวลชน และสื่อบุคคลไว้ว่า ผลจากการวิจัยต่าง ๆ พบว่า สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้ซึ่งหมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่า เมื่อวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เพราะข่าวสารที่ถ่ายทอดออกจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังแน่นหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เออร์วิน พี เบตทิงเฮาส์ (Erwin P. Bettinghaus, 1968) ที่ว่า สื่อมวลชนเป็นเพียงตัวเสริมความเชื่อและทัศนคติที่มีอยู่เดิมให้ฝังแน่น มากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างสิ้นเชิง แต่อาจเปลี่ยนแปลงการรับรู้ได้บ้าง ในขอบเขตจำกัดของประสบการณ์ ฉะนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นเพียงแหล่งความคิดและเป็นผู้วางแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์นั้น เป็นผลมาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเห็นหน้าเห็นตากันทั้งสิ้น

ไมเคิล รัช และฟิลิป เอทอฟ (Rush M. and Athoff P., 1971) ศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ซึ่งมีผลต่อการสั่งสมประสบการณ์ และพัฒนาบุคลิกภาพ และมีบทบาทในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการเรียนรู้แก่บุคคล

โรเจอร์ส และ ชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971) กล่าวว่าสื่อมวลชนเป็นแหล่งข่าวซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวหรือมากกว่านั้น สามารถนำข่าวสารไปยังผู้รับสารได้จำนวนมากอย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ และแพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติที่บุคคลมีอยู่ได้

ซิมบาร์โด (Zimbardo, 1991) กล่าวถึง อิทธิพลของการเสนอข่าวสารบ่อย ๆ ครั้งไว้ในทฤษฎีเกี่ยวกับ Familiarity ไว้ว่า การที่สารนั้น ๆ มีการเสนอเนื้อหาผ่านสื่อต่าง ๆ ซ้ำกันบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับข่าวสารอันจะก่อให้เกิดความสนใจ ความเข้าใจ และการยอมรับ ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามเนื้อหาที่น่าเสนอนั้น ๆ หากเป็นเนื้อหาในทางดีมีการโน้มน้าวใจให้เกิดการกระทำตามก็จะมี การปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น ๆ ในที่สุด

สำหรับอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กหรือเยาวชนนั้น จากประสบการณ์และการศึกษาของโครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก (กสค.) (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพค.), 2535) ได้ให้แนวความคิดดังกล่าวว่า "สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างยิ่งในสังคมไทย เนื่องจากเครือข่ายการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน ทำให้สื่อมวลชนสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อพิจารณาในแง่ตัวของเด็กเองก็จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนี้ เด็กได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ค่อนข้างมาก เพราะในแต่ละวันเด็กได้ใช้เวลาไปไม่น้อยกับสื่อต่าง ๆ เช่น คุุโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ นิทาน และการ์ตูน เป็นต้น และในสภาพสังคมปัจจุบันที่พ่อแม่มีเวลาให้กับลูกน้อยลง ก็ยิ่งทำให้สื่อต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงเด็กได้มากขึ้น ประกอบกับมีงานวิจัยมากมายในช่วงประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา พบว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลทั้งที่เป็นคุณและโทษต่อเด็ก เพราะอิทธิพลของสื่อมวลชนมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น ค่านิยม เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก และนับวันสื่อมวลชนก็ยิ่งทวีความสำคัญในการเป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทถ่ายทอดค่านิยม และเจตคติต่าง ๆ ของสังคมด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก และคนในสังคมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ผลของการสื่อสาร โดยทั่วไปมี 3 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ (Knowledge) ของผู้รับข่าวสาร
2. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) ของผู้รับข่าวสารที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ ซึ่งทัศนคตินี้เองที่จะก่อให้เกิดการกระทำตามมา
3. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่ (Practice) แสดงออก

การเปลี่ยนแปลงทั้งสามประการนี้จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อผู้รับข่าวสารได้รับข่าวสารก็จะทำให้เกิดความรู้ เมื่อเกิดความรู้ขึ้นก็จะไปมีผลทำให้เกิดทัศนคติและขั้นสุดท้าย คือ การก่อให้เกิดการกระทำ

แนวความคิดที่สามารถสนับสนุนว่าผลของการศึกษาโดยทั่วไปก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ประการนี้คือ คำนิยามการสื่อสารของโรเจอร์ (Rogers, 1973) ที่ว่าการสื่อสารคือ กระบวนการที่ความคิด ข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสารโดยที่ผลของการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ประการคือการเปลี่ยนแปลงความรู้ (knowledge) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรมของผู้รับสาร (practice)

สื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่างมีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนหรือวัยรุ่นซึ่งนับว่ายุคการสื่อสารไร้พรมแดน ได้เข้าครอบงำประชาชนและสังคมมากขึ้น ทำให้เยาวชนมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสียคือถ้าเยาวชนสามารถเข้าใจ แยกแยะและมีวิจารณญาณในการรับข้อมูลต่าง ๆ ก็จะทำให้เป็นคนที่มีทัศนคติที่กว้างไกล และพัฒนาได้เร็วขึ้นมิใช่เพียงความคิดทางด้านภูมิปัญญาเท่านั้น เพราะยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันเลยก็คือ แนวคิดจิตใจและจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันในสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองเป็นเรื่องระดับประเทศ และค่านิยมที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ "สื่อ" ควรนำเสนอภาพในเชิงที่สร้างพลังแห่งความเข้มแข็งแก่วงศ์กับระบอบการเมืองการปกครอง โดยการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงจับใจ และไว้ซึ่งความลำเอียงให้กับผู้รับสาร อีกทั้งผู้รับสารเองก็ควรหมั่นเพาะความรู้สึที่ดี ค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองที่ดีและถูกต้องเหมาะสม รวมถึงถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นด้วย เพราะสื่อมวลชนและสื่อบุคคลแสดงบทบาทหน้าที่ของตนสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ประสิทธิผลที่สมบูรณ์แบบที่สุด โดยเฉพาะงานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกลุ่มนักศึกษาจึงควรเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสื่อด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วม

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (Practice) ของผู้รับสารอันอาจมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป จากการรับสารนั้น ๆ ทฤษฎีนี้อธิบายการสื่อสารหรือสื่อมวลชนว่าเป็นตัวแปรต้นที่สามารถเป็นตัวนำการพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชนได้ ด้วยการอาศัย KAP เป็นตัวแปรตามในการวัดความสำเร็จของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา. (สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร, 2533: 118)

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ไปเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนในสังคมได้รับทราบ ว่าขณะนี้ในสังคมมีความเคลื่อนไหวหรือปัญหาอะไร เมื่อประชาชนได้รับทราบข่าวสารนั้น ๆ ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมต่อไป ซึ่งมีลักษณะสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่เป็นที่ยอมรับกันว่า การสื่อสารนั้นมีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการในด้านต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้ สร้างทัศนคติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมเช่นกัน โดยศึกษาว่า ผู้รับสารนั้นมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่ออย่างไรและสื่อแต่ละชนิดได้แสดงบทบาทหน้าที่ในส่วนใดบ้างเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิหรือออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกลุ่มนักศึกษา และความรู้ ทักษะ ตลอดจนพฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge)

บิคฮาร์ด เฮช มาร์ค (Bickhard H. Mark, 1980) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า "ความรู้" หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ โดยแบ่งเป็นความรู้ต่อสถานการณ์ หรือความรู้ในระดับกว้าง

ประกาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 16) กล่าวว่า "ความรู้" เป็นพฤติกรรมขั้นต้น

ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็น หรือได้ยินจำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี รูปแบบ กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 130) กล่าวว่า "ความรู้" เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้หรือระลึกได้ โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้ในที่นี้คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง รูปแบบ วิธีการ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากสื่อต่าง ๆ ประกอบกัน

ความจริงเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง (Facts) หรือ ความคิด (Idea) ความหยั่งรู้หยั่งเห็น (Insight) หรือสามารถเชื่อมโยงความคิดเข้ากับเหตุการณ์

ความรู้ทำให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความสามารถในการจำและระลึกถึงเหตุการณ์และประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว แบ่งได้ดังนี้

- ก) ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา
- ข) ความรู้เกี่ยวกับวิธีและดำเนินการที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ค) ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้าง

การประเมินผลด้านความรู้ หมายถึง การประเมินการเปลี่ยนแปลงความรู้เดิมในเนื้อหา และทักษะในการใช้เนื้อหาความรู้ ตามที่นักวิชาการชื่อบลูมและคณะ (Bloom and other, 1956) ได้แยกระดับความรู้ไว้ 6 ระดับดังนี้

1. ระดับที่ระลึกได้ (Recall) หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติกระบวนการและแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้ คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลจากความจำออกมาได้

2. ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehension) หมายถึง บุคคลสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจำเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความเหล่านั้นได้ด้วยถ้อยคำของตนเองสามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมาย แปลความและเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้
3. ระดับของการนำไปใช้ (Application) สามารถนำเอาข้อเท็จจริง และความคิดที่เป็นนามธรรม (Abstract) ปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม
4. ระดับของการวิเคราะห์ (Analysis) สามารถใช้ความคิดในรูปของการนำความคิดมาแยกเป็นส่วน เป็นประเภท หรือการนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง
5. ระดับของการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การนำเอาข้อมูลแนวความคิด มาประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ (Creative) ซึ่งเป็นสิ่งใหม่แตกต่างไปจากเดิม
6. ระดับของการประเมินผล (Evaluation) คือ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์ (Criteria) การรวบรวมผล และวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้ตั้งข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง

อย่างไรก็ตาม การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดซึ่งเชื่อมโยงกับสภาพจิตใจในบุคคลต่างกัน อันมีปัจจัยมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา และสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลมีความคิด และแสดงออกตามความคิด ความรู้สึกของตน

ความรู้ (Knowledge) เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (S-R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยาด้วย เหตุนี้ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตามความรู้ก็อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ได้ และผลกระทบทันทีที่ผู้รับสารเชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้นอาจปรากฏได้จากสาเหตุ

5 ประการคือ

1. การตอบข้อสงสัย (Ambiguity Resolution) การสื่อสารมักจะสร้างความสับสนให้สมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศโดยการอาศัยสื่อทั้งหลายเพื่อตอบข้อสงสัยและความสับสนของตน
2. การสร้างทัศนคติ (Attitude Formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคตินั้น ส่วนมากนิยมใช้กับสารสนเทศที่เป็นนวัตกรรมเพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการแพร่วัตกรรมการนั้น ๆ (ในฐานะความรู้)
3. การกำหนดวาระ (Agenda Setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไปเพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกันภูมิหลังของปัจเจกชนและค่านิยมของสังคมแล้ว ผู้รับสารก็จะเลือกสารสนเทศนั้น
4. การพอกพูนระบบความเชื่อ (Expansion of Belief System) การสื่อสารสังคมมักจะกระจายความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ด้านต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนจึงทำให้ผู้รับสารรับทราบระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของตนมากขึ้นไปเรื่อย ๆ
5. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (Value Clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและอุดมการณ์ เป็นภาวะปกติของสังคม สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านี้ ย่อมทำให้ประชาชนผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นแจ้งชัดขึ้น

แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ (Attitude) เป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทัศนคตินี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร 2533 : 122)

อัลพอร์ท (Allport, 1935) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะของความ

พร้อมทางด้านจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

นิวคอมบ์ (Newcomb, 1954 : 128-221) ได้อธิบายว่า ทศนคติเป็นความโน้มเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจเป็นความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือรู้สึกเฉย ๆ ไม่ชอบไม่เกลียด

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973 : 48) กล่าวว่า ทศนคติ คือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่างบุคคลหรือสิ่งใด ๆ

ฟิชบายน์ (Fishbein, 1967) ให้คำจำกัดความของทศนคติไว้ว่า ทศนคติคือความโน้มเอียง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ที่จะแสดงตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ทศนคติเกิดขึ้นก่อนพฤติกรรมและทศนคติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

โรคิช (Rokeach, 1970) ได้ให้ความหมายของทศนคติว่า ทศนคติเป็นการผสมผสานหรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

เคนด์เดเลอร์ (Kendler, 1974) ให้คำจำกัดความว่า ทศนคติ คือ ความพร้อมของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งไว้ในสังคมรอบตัวหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุน หรือต่อต้านแนวความคิด สถาบัน บุคคลหรือสถานการณ์บางอย่าง

โสภา ชูพิกุลชัย (2522) กล่าวว่า "ทศนคติเป็นการรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็นและความจริง" ซึ่งได้แก่ ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึก ซึ่งเป็น การประเมินค่าทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวพันกัน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้น

สุชา จันทรเฒ (2524) ให้คำนิยามว่า ทศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) สรุปความหมายของทศนคติว่า ทศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

ทศนคติมิได้มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงพยอม วงศ์สารศรี (2526) กล่าวว่าทศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิด การกระตุ้นให้เกิดการกระทำ ทศนคติ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป หรือได้รับข้อมูลใหม่ โดยทั่วไปเชื่อกันว่า ทศนคติมีผลต่อการปฏิบัติของบุคคล

จาระไน แกลโกศล (2529) กล่าวว่า "ทศนคติ คือ ความโน้มเอียงในการประเมินสัญลักษณ์ วัตถุ หรือแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของโลกในลักษณะที่เราชอบหรือไม่ชอบ ทศนคติเป็นสิ่งที่ครอบคลุมถึงความรู้และความรู้สึก อารมณ์ทศนคติในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ หมายถึงส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากเหตุผล และความรู้ตามที่เป็นจริง และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการแสดงออก การมีปฏิกริยาตอบกลับตลอดจนการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งทศนคติอาจจะสะท้อนให้เห็น ในรูปของพฤติกรรม เช่น การแสดงออกโดยการกล่าวให้ความเห็นเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะเหตุใดเราจึงชอบหรือไม่ชอบสิ่งเหล่านั้น เป็นต้น

จากแนวความคิดเหล่านี้ กล่าวได้ว่า ทศนคติหมายถึงความคิดเห็นที่มีอารมณ์หรือความรู้สึกมาประกอบเป็นแนวโน้มอันเป็นความพร้อมที่จะทำให้มีการแสดงออกในการสนับสนุนร่วมมือ หรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

โดยสรุป "ทศนคติ" เป็นเรื่องของจิตใจ ความเชื่อ ทำที่ความรู้สึก และความ

ไม่เพียงของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทักษะที่มีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา จะเห็นได้ว่าทักษะที่ประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกนั้นออกมาโดยทางพฤติกรรมดังที่ การ์ดเนอร์ ลินเซ (Gardner Lindzey) และ เอลเลียม อาร์สัน (Elliot Arson) เชื่อว่าทักษะนี้เป็นพลังสำคัญให้คนเราแสดงพฤติกรรม

องค์ประกอบของทัศนคติ

ซิมบาร์โด และ เอบเบอเซน (Zimbardo and Ebbesen, 1977) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความนึกคิด (The Cognitive Component) เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไปทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดีก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละคน

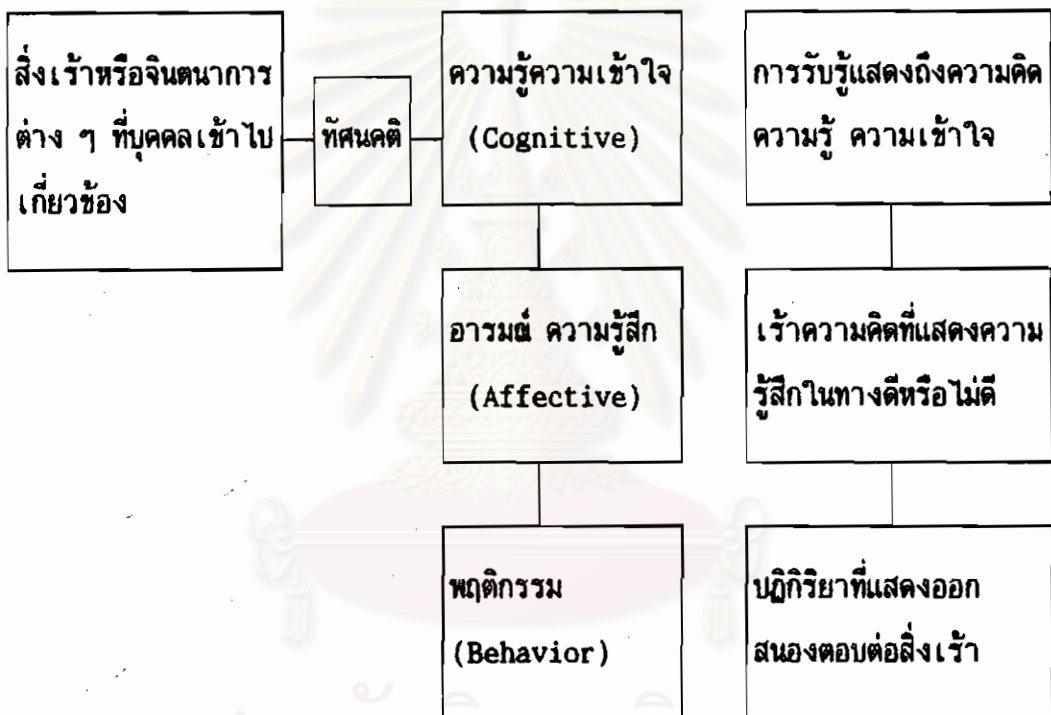
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิดและความรู้สึก

จะเห็นได้ว่าถ้าบุคคลไม่มีความเข้าใจ หรือมีแนวความคิดซึ่งเรียกว่า "concept" เกี่ยวกับสิ่งใดก็จะไม่สามารถมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นได้ การที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างกัน ก็เนื่องจากบุคคลมีความเข้าใจหรือมีแนวความคิดซึ่งเรียกว่า "Concept" ต่างกัน

ดังนั้น ส่วนประกอบทางด้านความคิดหรือความรู้ ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคล อาจออกมาในรูปแตกต่างกันทั้งในทางบวกและทางลบซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้ของความรู้สึกที่เกิดขึ้น ที่มีต่อวัตถุหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ

มิลตัน โรเซนเบิร์ก และคาร์ล ฮอฟแลนด์ (Milton J. Rosenberg and Carl I. Hovland) ได้เสนอรูปแบบแผนภูมิขององค์ประกอบของทัศนคติ ดังนี้

แผนภาพที่ 2
ส่วนประกอบของทัศนคติ



ที่มา : Milton J. Rosenberg and Carl I. Hovland. Attitude Organization and Change. New Haven, Yale University Press, 1960. p.3. (อ้างถึงใน ปาวิฉัตร มั่นคง 2534 : 24-25)

เครนซ์, ครัทช์ฟิลด์ และบาร์ลาชี (Krech, Crutchfield and Baliachy, 1948) ได้ให้ความเห็นว่าทัศนคติอาจจะเกิดขึ้นจากปัจจัย ดังนี้

1. การตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้นคือ สิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนได้ บุคคลก็มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากสิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนไม่ได้ บุคคลก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น
2. การได้เรียนรู้ความจริงต่าง ๆ อาจโดยการอ่าน หรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่นก็ได้ ฉะนั้นบางคนจึงอาจเกิดทัศนคติไม่ดีต่อผู้อื่น โดยการฟังคำติฉินที่ใคร ๆ มาบอกไว้ก่อนก็ได้
3. การเข้าไปเป็นสมาชิกหรือสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คนส่วนมากมักยอมรับเอาทัศนคติของกลุ่มมาเป็นของตน หากทัศนคตินั้นไม่ขัดแย้งกับทัศนคติของตนเกินไป
4. ทัศนคติมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคลนั้นด้วย คือผู้ที่มีบุคลิกภาพสมบูรณ์ มักมองผู้อื่นในแง่ดี ส่วนผู้ปรับตัวยากจะมีทัศนคติในทางตรงกันข้าม คือ มักมองว่าคนอื่นอิจฉาริษยา หรือคิดร้ายต่าง ๆ ต่อตน

ลักษณะของทัศนคติ

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละคน มิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอันมาก
3. ทัศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควรทั้งนี้เนื่องจากแต่ละบุคคลต่างก็ได้รับประสบการณ์ และผ่านการเรียนรู้มามาก อย่างไรก็ตาม ทัศนคติก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

"การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือถ้ามีความรู้ ความเข้าใจดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้ง 3 อย่างนี้มีความเชื่อมโยงต่อกัน ฉะนั้น ในการที่จะให้มีการยอมรับหรือปฏิเสธในสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเสียก่อน โดยให้ความรู้" (Zimbardo, Ebberson และ Maslach, 1977)

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะได้โดยวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารนี้ อาจจะมาจกบุคคลอื่น หรือมาจากอุปกรณ์สื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้หรือการรับรู้ (cognitive component) เป็นที่เชื่อกันว่า ถ้าส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้เปลี่ยนแปลง ก็จะมีแนวโน้มทำให้ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ (affective component) และส่วนประกอบด้านการปฏิบัติ (behavioral component) เปลี่ยนแปลงด้วย

แมคกายวี่ (McGuire, 1968) ได้อธิบายขั้นตอนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ

1. การใส่ใจ (attention)
2. ความเข้าใจ (comprehension)
3. การยอมรับ (yielding)
4. การเก็บเอาไว้ (retention)
5. การกระทำ (action)

แมคกายวี่ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ถ้ากระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อข่าวสาร ทำให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้ว จะเกิดกระบวนการคือการใส่ใจ ความเข้าใจ การยอมรับ การเก็บเอาไว้ และการกระทำในตัวผู้รับ การที่ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดในตัวบุคคลหรือไม่นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ หลายประการ เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษาและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้อาจจะมีส่วนทำให้บางขั้นตอนไม่เกิดขึ้นก็ได้

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์นั้น มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ถึง 3 ระดับ คือ (จุมพล รอดคำดี, 2532)

1. การเปลี่ยนแปลงความคิด สิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะมาจากข้อมูลข่าวสารใหม่ ซึ่งอาจมาจากสื่อมวลชนและบุคคลอื่น
2. การเปลี่ยนความรู้สึก การเปลี่ยนในระดับนี้จะมาจากประสบการณ์หรือความประทับใจ หรือสิ่งทำให้เกิดความสะเทือนใจ
3. การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมซึ่งไม่มีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเดิมเสียใหม่

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยตรง ถ้าความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมถูกกระทบในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติทั้งสิ้น นอกจากนี้องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร อาทิเช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสาร ลักษณะของข่าวสาร คุณสมบัติของช่องทางการสื่อสารและคุณสมบัติของผู้รับสาร ล้วนแต่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้บุคคลต้องเผชิญปัญหา เหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย บางคนเปลี่ยนทัศนคติได้ง่าย แต่บางคนเปลี่ยนทัศนคติได้ยาก เพราะทัศนคติของบุคคลเมื่อเกิดขึ้นแล้ว แม้จะคงทนพอสมควร แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยการรับข่าวสารที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ๆ

เฮอ์เบิร์ต ซี.เคลแมน (Herbert C. Kelman, 1967) ได้เสนอขบวนการที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล คือ

1. การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลของผู้อื่น เพราะต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนในทางที่ตนต้องการ
2. การลอกเลียนแบบ (Identification) จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลของบุคคลอื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของตนให้เหมือนกับบุคคลในสังคม
3. การที่บุคคลยอมรับพฤติกรรมในสังคมที่เหมาะสมกับค่านิยมที่มีอยู่ในตัวเราแล้ว (Internalization)

ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้น มีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน หมายถึง ทัศนคติเดิมของบุคคล ที่เป็นไปในทางบวกก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางบวกด้วย แต่ถ้าทัศนคติไปในทางลบก็จะเพิ่มมากขึ้นทางลบด้วย
 2. การเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง หมายถึง การเปลี่ยนทัศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวกก็จะลดลงในทางลบ และถ้าเป็นไปในทางลบก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม
- การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางเดียวกันจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า มันคงกว่าคงที่กว่าทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปคนละทาง ซึ่งทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี วิธีหนึ่งคือการทำบุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารนั้นอาจจะมาจากสื่อบุคคล สื่อกลุ่มและสื่อมวลชนต่าง ๆ ข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทัศนคติด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive component) และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็มีแนวโน้มทำให้ส่วนประกอบด้านอารมณ์ (Affective component) และส่วนประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral component) เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า หากได้รับข่าวสารในระดับที่แตกต่างกันก็ย่อมทำให้ทัศนคติ หรือแนวโน้มของพฤติกรรมมีความแตกต่างกันออกไปด้วยซึ่งการเปลี่ยนแปลงส่วนมากไม่ได้มาจากการเปลี่ยนค่านิยม (Value) ของบุคคลแต่มาจากการเปลี่ยนแปลงการยอมรับข่าวสารซึ่งสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติคือ "สื่อ" (Media) ซึ่งอาจจะเป็นสื่อบุคคล หรือสื่อมวลชน ซึ่งเป็นช่องทางในการส่ง "ข่าวสาร" (Message) ให้แก่ผู้รับข่าวสาร แต่อิทธิพลของ "ข่าวสาร" และ "สื่อ" จะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับข่าวสารและผู้รับสารว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ระหว่างข่าวสารกับความรู้และทัศนคติของผู้รับสาร ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือไม่เปลี่ยนแปลงก็ได้

อรสา ปานขาว (2526) พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพ การศึกษา อายุ แตกต่างกันมีทัศนคติต่อสารด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุและโทรทัศน์แตกต่างกัน

ชัยเคน และอิกลีย์ (Chaiken และ Eagly, 1976) พบว่า ทัศนคติของคนจะ

แตกต่างกันก็ต่อเมื่อข่าวสารนั้นยากต่อการเข้าใจ เขาได้เปรียบเทียบสื่อทางด้านสิ่งพิมพ์กับวิทยุว่า วิทยุสามารถสร้างทัศนคติเชิงบวกได้มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์

เดอเฟลอร์ (Melvin L. De Fleur, 1975) ให้ความเห็นว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านจิตวิทยา คือ มีทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมต่างกัน ในด้านสังคมวิทยา คือ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้มนุษย์เลือกเปิดรับสารต่างกัน

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะโดยวิธีที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งข่าวสารเหล่านี้อาจจะมาจากบุคคลอื่น หรือมาจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ข่าวสารนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในองค์ประกอบของทัศนคติในส่วนของความรู้หรือความคิด (Cognitive Component) และเมื่อองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป องค์ประกอบส่วนอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน คือเมื่อองค์ประกอบทางด้านความรู้ หรือความคิดเปลี่ยนแปลง ก็จะมีแนวโน้มทำให้องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) และองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เปลี่ยนแปลงไปด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

สฺรพงษ์ ไสธนะเสถียร (2533) กล่าวว่า พฤติกรรม คือ การกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ของคนเรา ส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานที่มาจากความรู้ และทัศนคติของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกัน ก็เนื่องมาจากการมีความรู้ และทัศนคติที่แตกต่างกัน เกิดขึ้นได้ก็เพราะความแตกต่างอันเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อและความแตกต่างในการแปลความสารที่ตนเองได้รับ จึงก่อให้เกิดประสบการณ์สิ่งสมที่แตกต่างกัน อันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่

มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่าง สมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้มีพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสภาพการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของความเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทางสังคมวิทยา สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2523 : 28) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงพฤติกรรมอันประกอบไปด้วยการร่วมและการสมยอมประพฤติดตาม พฤติกรรมคาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ทางการ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายนี้ คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น เกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ 2527 : 182-182)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคล ซึ่งบังเอิญต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ลงมือกระทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำ การที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมอาจจะเกิดจากแนวคิดสั้น ๆ เช่น

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ สถาบันและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ งานบุญต่าง ๆ
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็จะช่วยหรือเป็นคนที่รู้จักมีบุญคุณต่อกัน เป็นต้น
3. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้บางชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาสหรือด้วยการบีบบังคับทางอ้อมก็ได้

นักศึกษาด้านมานุษยวิทยาหลายท่านได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับพลังที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ดังนี้ (ประจวบ อินเอด อ่างใน เพ็ญจันทร์ สุทธิเชษฐกุล, 2534)

1. มนุษย์แต่ละคนมีแรงขับ และพลังที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงแห่งชีวิต อันเป็นความจำเป็นพื้นฐานของสัตว์ทั้งหลาย เช่น ความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน
2. มนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่หล่อหลอมรอบตัว จึงมักจะต้องประพฤติปฏิบัติไปตามครรลองของสังคมแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องประสานกับเป้าหมายส่วนตัว
3. พลังทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์มากที่สุด ได้แก่ ครอบครัวของบุคคลผู้นั้นเอง เพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนฝูง ตลอดจนกลุ่มอ้างอิงหรือผู้นำทางความคิดในชุมชน
4. ความจำเป็นเบื้องต้นของชีวิตมนุษย์ และประสบการณ์ได้หล่อหลอมให้เกิดเป็นรูปแบบของมนุษย์แต่ละคนที่เรียกว่า บุคคลิกภาพ
5. แม้ว่ามนุษย์แต่ละคนจะมีบุคลิกภาพของตนเองก็ตาม เมื่อนุษย์รวมกันอยู่ในกลุ่มเดียวกันมีผลประโยชน์ร่วมกันภายในสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน ก็ย่อมเกิดเป็นบุคลิกภาพของกลุ่มขึ้นได้ ซึ่งจะมีผลต่อการแสดงออกของกลุ่มด้วย เช่น จะพบว่าคนบางกลุ่มมีลักษณะก้าวร้าว รุกราน บางกลุ่มมีลักษณะหัวโบราณ ฯลฯ เป็นต้น

6. มนุษย์จะมีสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย ที่เขามีต่อโลกรอบตัวเขาออกมา ในรูปต่าง ๆ ซึ่งเราจะสามารถสืบสาว ไปถึงพลังภายในที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ เช่น จากคำพูด วัตถุประสงค์ การกระทำ ตลอดจนสิ่งที่สื่อถึงการกระทำทั้งในจิตสำนึกและภายใต้ จิตสำนึก เช่น เราจะนึกถึงภาพของผู้ที่นิยมฟังเพลงสากลว่า เป็นบุคคลเช่นไร ซึ่งแตกต่าง กับบุคคลที่นิยมฟังเพลงไทยเดิม

การศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนเรานั้น นักจิตวิทยาได้เห็นพ้องต้องกันว่า จิตลักษณะที่ทำนายพฤติกรรมได้แม่นยำที่สุด คือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมนั้น

อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม เช่น ซาลานิค (Salanick) และคอนเวย์ (Conway) ได้ศึกษาพบว่า ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมมีความสอดคล้องกันภายใต้ สภาพการณ์ที่แตกต่างกันในขณะที่ ซานน่า (Zanna) พบว่า มีความสอดคล้องระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในระดับความแตกต่างของปัจเจกบุคคล

การกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ของคนเราส่วนใหญ่ ตามปกติมักเกิดจาก ทัศนคติของบุคคลผู้นั้น ทัศนคติจึงเป็นเสมือนทางเลือกของพฤติกรรมคือเป็นเครื่องควบคุม การกระทำของบุคคลพฤติกรรมส่วนใหญ่ของคนถูกควบคุมด้วยทัศนคติของเขา ถ้าเราต้องการ พยากรณ์และควบคุมพฤติกรรมของคนเราต้องศึกษาเรื่อง "ทัศนคติ" อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง

แนนซี ซวาทซ์ (Nancy E. Schwartz, อ้างในเท็ดจันท์ สุธีพิเชษฐกุล, 2534) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตัวในรูปแบบ 4 ประการ ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติ ดังนั้นความรู้มี ความสัมพันธ์กับทัศนคติ และมีผลต่อการปฏิบัติ
2. ความรู้และทัศนคติมีความสัมพันธ์กัน และทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา

3. ความรู้และทัศนคติต่างทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และทัศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน

4. ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม

พฤติกรรม เป็นการแสดงออกของบุคคลโดยมีพื้นฐานมาจากความรู้และทัศนคติแตกต่างกันอันมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยทั่วไปการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวพฤติกรรมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจกชนคนข้างเคียง (กลุ่ม) ไปจนถึงระดับสังคม (สถานการณ์) การโน้มน้าวพฤติกรรมในทุกๆระดับของการสื่อสารสังคม อาจผ่านสื่อโดยอาศัยวิธีการดังนี้ (สرفงษ์ ไสธนะเสถียร 2533 : 123-124)

1. การปลุกเร้าอารมณ์ (Emotional Arousal) เพื่อให้เกิดความตื่นตัว ใ้ใจในการติดตามไม่ว่าด้วยภาพหรือเสียง เช่น บรรยากาศในการประกาศปฏิวัติ รัฐบาล สถานการณ์ที่น่าวิตกและน่าเป็นห่วงต่าง ๆ

2. การเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละและความกรุณา ขอมแพ้เพื่อความ เป็นพระก็อาจโน้มน้าวใจผู้คนให้ยอมรับได้ เช่น คนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ก็เพราะเห็นผู้สมัครคนนั้นถูกโจมตีจากผู้สมัครคนอื่น ๆ

3. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ (Internalized Norms) เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่งขึ้นเพื่อให้มาตรฐานนั้นปลุกศรัทธาและเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม

4. การให้รางวัล (Reward) เช่น การลด แลก แจก แถม ในการโฆษณา เพื่อเป็นการจูงใจให้เลือกซื้อสินค้ายี่ห้อนั้น ๆ

และผลของการโน้มน้าวใจด้วยวิธีการข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2

แบบ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (Activation)
2. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (Deactivation)

ทั้งการกระตุ้นและการหยุดยั้ง เป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอื่น ๆ ตามมา เช่น การตัดสินใจวินิจฉัยต่อประเด็นปัญหา การจัดหาทรัพยากรวิธิดำเนินงานและการสร้างพฤติกรรมเพื่อส่วนรวม

Rosenberg and Hovland 1960 (อ้างถึงใน อารยา สุพุทธมงคล 2535) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม (behavior) เป็นการเปลี่ยนแปลงการกระทำที่สามารถสังเกตเห็นได้ การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมนี้เป็นไปได้ค่อนข้างยาก แต่หากผู้ส่งสารสามารถทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงความรู้หรือการรับรู้ได้ การเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นพื้นฐานให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในภายหน้าได้ เมื่อรับสารที่โน้มน้าวใจต่อ ๆ ไป

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นตัวชี้วัดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเชิงพฤติกรรม ไวน์เนอร์ มายรอน (Weiner, Myron, 1971) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยแบ่งออกได้เป็น 10 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำในรัฐบาลเพื่อให้สนองต่อความต้องการใด ๆ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาลที่ได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่นข้อเรียกร้อง การลوبي่ง เป็นต้น
4. การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตน
5. ความรู้สึกแปลกแยกหรือตีตนออกจากระบบการเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม
6. กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึงการพูดการถกเถียงปัญหาในทางการเมือง

7. กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรง และแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง
8. กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการ
9. กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับปกติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย
10. กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง

อย่างไรก็ตาม Weiner ได้กำหนดองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยว่าจะต้องอยู่ในกรอบ ดังนี้

1. จะต้องมีกิจกรรม เช่น มีการพูดคุย และการดำเนินการใด ๆ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงทัศนคติหรือความรู้สึก
2. ต้องมีกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการอาสาสมัคร
3. ต้องมีข้อเลือกหรือทางเลือกมากกว่าหนึ่งทางเลือกเสมอ

สำหรับแบบแผนของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแยกออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ (autonomous political participation) หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจส่วนตัว เป็นไปด้วยความสมัครใจหรือได้วิเคราะห์พิจารณาของตนเองมองเห็นประโยชน์ของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง
2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการปลุกกระดม (mobilized political participation) หมายถึง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยไม่ได้เกิดจากเจตน์จำนงของตนเอง แต่เกิดจากการปลุกกระดมของผู้อื่นให้เข้าไปร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยการบังคับขู่เข็ญหรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปลุกกระดมต้องการ

แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกาไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

พฤติกรรมทางการเมือง (political behavior) หมายถึง การแสดงกริยาอาการและความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของมนุษย์ การแสดงกริยาอาการและความนึกคิดดังกล่าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองกระบวนการทางการเมืองการปกครอง ลักษณะรูปแบบของกริยาอาการและความนึกคิดทางการเมืองการปกครอง เป็นต้นว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบต่าง ๆ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย ความสนใจทางการเมือง ความเบื่อหน่ายทางการเมือง และความเชื่อมั่นทางการเมือง เป็นต้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้งในทางรัฐศาสตร์ นั้นพัฒนาขึ้นมาจากความสนใจของนักวิชาการ 2 สาขา คือ นักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ กลุ่มพฤติกรรมนิยม นักวิชาการเหล่านี้ได้ให้ความสนใจอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมที่มีต่อพฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมดังกล่าว บ่งชี้จากการศึกษาอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มวัฒนธรรมและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ รวมทั้งแบบแผนการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีด้วย ต่อมาได้ให้ความสนใจอิทธิพลของปัจจัยด้านจิตวิทยาหรือความรู้สึกทางการเมือง เช่น ความสนใจที่มีต่อการเมือง การสังกัดกลุ่มหรือการสังกัดพรรคการเมืองบางพรรค เป็นต้น การศึกษาดังกล่าวนำจะนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดเป้าหมายแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้งของไทยที่เป็นระบบต่อไป (สุจิต บุษงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2527)

นักสังคมศาสตร์ได้แบ่งทฤษฎีของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ออกเป็น 3 ประเด็นคือ ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด (determinative theories) ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (consciously rational theories) และทฤษฎีระบบ (system theories) ดังนี้ (สุจิต บุษงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2527)

1. ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดระบุว่า พฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้งกำหนดโดยปัจจัยทางสังคม ทฤษฎีดังกล่าวเสนอว่า ปัจจัยทางสังคมอันเป็น

ภูมิหลังของบุคคล ทั้งในระดับกว้างทั่วไป และแคบลงมาจนถึงช่วงที่จะมีการตัดสินใจ มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีนี้ ได้แก่ ตัวแบบพลังทางสังคม ของ พอล ลาสซาเพลต์ "ทฤษฎีสนาม" ของนักจิตวิทยาเดวิด เลวิน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีประเภทนี้เป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบ (pattern) ของพฤติกรรมซึ่งไม่ได้มุ่งที่จะสรุปรวมเชิงนิรนัย (deductive generalization) หรือทำนายพฤติกรรมในอนาคต หากให้ประโยชน์อย่างสำคัญในด้านการจัดตัวแปรอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกันให้เป็นระเบียบ

2. ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผลเน้นที่ปฏิริยาของความสำนึกตรรกะตรงของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงที่มีต่อการบริหารการเลือกตั้ง นโยบายของพรรคและสภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ลักษณะดังกล่าวคล้ายกับความคิดเชิงเหตุผล (rational framework) ของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เสมือนการตัดสินใจของผู้วิโศกในทางเศรษฐศาสตร์

3. ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประเภทที่สามคือ ทฤษฎีระบบเป็นที่มาสังเกต ถึงแม้ว่าทฤษฎีระบบจะเป็นที่นิยมในหมู่นักรัฐศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ทั่วไปในปัจจุบัน แต่ปรากฏว่ามีผู้นำไปใช้ในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง และพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างจริงจังน้อยมาก

แคมป์เบลล์ และคณะ ได้ระบุว่า การแข่งขันทางการเมืองของพรรคการเมืองในสหรัฐอเมริกา มีลักษณะเป็นสภาพหนึ่งที่เกิดขึ้นจากภาวะสมดุลย์ (homeostatic) ของระบบ ซึ่งมีเสถียรภาพหรือมั่นคงเข้มแข็งในระดับต่าง ๆ กัน การขึ้นลงของอัตราการไปลงคะแนนเสียง และการเลือกพรรคใดพรรคหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับส่วนผสมของปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัยกับปัจจัยพื้นฐานคือ ความนิยมพรรคของคนอเมริกัน ปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัยมักจะ ได้แก่ ความน่าสนใจในตัวผู้สมัคร นโยบายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมือง ภาพพจน์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของพรรค สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศ เป็นต้น ซึ่งผันแปรไปในแต่ละช่วงสมัยการเลือกตั้ง เมื่อสาระรวมกันแล้วผู้ลงคะแนนเสียงจะชอบพรรคหนึ่งมากกว่าอีกพรรคหนึ่ง ทำให้แกว่งออกจากสภาวะสมดุล "ปกติ" ไป และเมื่อถึงการเลือกตั้งคราวต่อไปก็มักจะ "แกว่ง" กลับโดยนัยเดียวกันเป็นอย่างนี้เรื่อยไป และในกรอบ

การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้แท้จริงเป็นไปตามกรอบของทฤษฎีระบบ

ช่องว่างของความรู้ ทศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ (KAP-gap)

โรเจอร์ (Rogers 1971 อ้างใน สุวรรณี โพธิศรี 2535 : 42-43) เรียกว่าช่องว่างของความรู้ ทศนคติ และการยอมรับปฏิบัติหรือ KAP-gap และได้อธิบายว่า ทศนคติกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป กล่าวคือเมื่อการสื่อสารก่อให้เกิดความรู้และทศนคติในทางบวกต่อสิ่งที่เผยแพร่ไปแล้ว แต่ในขั้นการยอมรับปฏิบัติอาจมีผลในทางตรงกันข้ามก็ได้ ถึงแม้ว่าโดยส่วนใหญ่เมื่อบุคคลมีทศนคติอย่างไรแล้ว จะมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามทศนคติของตนก็ตาม แต่พฤติกรรมเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นเสมอไป ทั้งนี้เพราะในบางกรณีอาจเกิด KAP-gap ขึ้นได้ กล่าวโดยสรุปก็คือ ในกรณีทั่วไปเมื่อบุคคลมีความรู้ ทศนคติเช่นไร จะแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้และทศนคติที่มีอยู่นั้นคือ K (Knowledge) A (Attitude) P (Practice) จะเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กัน แต่จะไม่เกิดขึ้นเสมอไปในทุกกรณี

ในการปิดช่องว่างของความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติ KAP-gap นี้โรเจอร์ส (Rogers 1983 : 289-290) ได้เสนอวิธีแก้ไข 4 วิธีการ คือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ให้มากขึ้นกล่าวคือ ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจอย่างแท้จริงถึงวิธีการใช้หรือการปฏิบัติต่อสิ่งที่เผยแพร่ให้
2. ให้คำแนะนำในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้ผู้นำทางความคิดเข้าไปติดต่อกับสมาชิก โดยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
3. โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับปฏิบัติเพื่อเป็นการจูงใจแก่สมาชิกอื่น ๆ ที่ยังไม่ยอมรับ
4. การใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจโดยวิธีการใช้สื่อบุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิดเข้าไปติดต่อกับสมาชิกหรือกลุ่มเพื่อนฝูงเพื่อโน้มน้าวใจสมาชิก ให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกต่อหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาตวิทย์ เกษตรศิริ (2517) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ภูมิลาเนาเดิมของบุคคลกับทัศนคติทางการเมือง ภูมิลาเนาเดิมมีความสำคัญต่อการเกิด ทัศนคติทางการเมือง ทั้งนี้เพราะภูมิลาเนาในภาคต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้าน การคมนาคม การสาธารณสุข การศึกษา รวมถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย

ประวิทย์ อรรถวิเวก (2518) ศึกษาเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ประเภทของโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา อาชีพของมารดา มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย และการ ศึกษาของมารดา รายได้ของมารดา และอาชีพของบิดา ไม่มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยว กับประชาธิปไตยของเด็ก

ไกรวรุส จิระบุตร (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของ นิสิตนักศึกษาไทย" ในปี 2519 จำนวน 519 คน ผลจากการวิจัย ได้พบว่า

-นิสิตนักศึกษาไทยโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มิทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ ในระดับต่ำหรือไม่เป็นแบบเผด็จการ

-นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มิทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความ สำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง และมีทัศนคติทางการเมือง เป็นแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาหญิง

-นิสิตนักศึกษายังมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ส่วนใหญ่จะยังมีความสำนึกในหน้าที่ พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง กับมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางการเมืองและการปกครองเพิ่มมากขึ้น แต่จะมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย และทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการลดลง

-ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเองและมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ กับมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ น้อยกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์

บุญเลิศ ศุภคิลก (2521) เห็นว่า สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตยมีหน้าที่สำคัญที่เรียกว่า "การกำหนดวาระ" (Agenda-setting) ซึ่งตามศัพท์ หมายถึง วาระในการประชุมต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเอาไว้ตามลำดับความสำคัญหรือความเหมาะสมของประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปในด้านการสื่อสารทางการเมืองก็อาจปรับใช้ความหมายของการกำหนดวาระได้ โดยถือว่า สื่อมวลชนทั้งหลายเป็นผู้กำหนดวาระเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองเอาไว้ ประชาชนผู้รับข่าวสารเปรียบเสมือนผู้เข้าร่วมการประชุมจึงย่อมจะรับทราบหรือตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ตามวาระนั้น

ดังนั้น ระดับความรับรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกเสนอข่าวสารหัวข้อต่าง ๆ ในสื่อมวลชน ยิ่งสื่อมวลชนเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมากเท่าใดประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นไปด้วย ถ้าพิจารณาในแง่ของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย หากสื่อมวลชนเลือกเสนอประเด็นหรือปัญหาทางด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากเท่าใด โอกาสที่ประชาชนจะรับทราบถึงเนื้อหาสาระของการปกครองในระบบนี้ก็จะมีความเพิ่มขึ้น ระดับความรู้และความเข้าใจต่อระบบประชาธิปไตยก็จะเพิ่มขึ้นในระบบความคิดของประชาชน

ชัยวัฒน์ รัชชจร (2522) ได้ศึกษาความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอเมือง ชลบุรี โดยแยกประชาชนออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่อาศัยในตำบลที่เจริญมาก ปานกลาง และน้อย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้มีการศึกษาระดับสูง จะมีความเข้าใจทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำเพศชายมีความเข้าใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

มานะศรี ยงเจริญ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" ในปี 2522 จำนวน 701 คน พบว่า

- นักศึกษาชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง
- นักศึกษาอายุมากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มอายุน้อย
- นักศึกษาเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2519 มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2520

ชาอุทัย รามโกมุท (2522) ได้สำรวจทัศนคติของนิสิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 263 คน เมื่อปีการศึกษา 2518-2519 พบว่า นิสิตชายกับนิสิตหญิง มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นิสิตชั้นปีที่ 3 กับนิสิตชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน นิสิตสื่อสารมวลชนกับนิสิตประจำสัมพันธ์มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน และสหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับความเข้าใจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของนิสิตไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

สนิท จรอนันต์ (2523) เรื่อง "การอบรมและการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรือไทย" ผลการศึกษา พบว่า ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายเรือ ประจำปีการศึกษา 2521 ตั้งแต่ชั้นปี 1 ถึงชั้นปี 4 จำนวน 513 คน พบว่า นักเรียนนายเรือ มีทัศนคติทางการเมืองทั้งแบบอำนาจนิยมและประชาธิปไตยรวมอยู่ในคนเดียวกัน แต่มีความโน้มเอียงไปทางอำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตย ระดับการศึกษา อาชีพของบิดา และภูมิลำเนา ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายเรือ ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว พบว่า นักเรียนนายเรือที่มีฐานะปานกลางลงมา มีทัศนคติที่โน้มเอียงในทางอำนาจนิยมสูงกว่านักเรียนนายเรือที่มีฐานะสูง แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายเรือ

เจตน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว (2524) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสื่อสาร

กับกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นบางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย

จิรายุทธ วิจารณ์ (2525) ศึกษาเรื่อง การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีที่ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

- เพศ ไม่มีความแตกต่างในเรื่องความรู้ความเข้าใจในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย และไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง
- ระดับการศึกษาของประชาชน มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง
- ระดับรายได้ของประชาชน มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเข้าใจในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง
- อาชีพของประชาชน ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเลือกตั้ง

เพ็ญศรี วงศ์วิโรจน์กุล (2525) ศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อกับการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า สื่อบุคคลมีบทบาทสำคัญที่สุดในการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ศิริชัย ศิริกายะ (2525) ศึกษาเรื่องบทบาทของสื่อมวลชน เพื่อการพัฒนาในเขตเมืองชนบทในเขตคลองหลวง ัญบุรี พบว่า การเปิดรับต่อสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของค่านิยมสมัยใหม่ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน ขณะเดียวกันยังพบว่าสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นสื่อที่มีผู้นิยมใช้มากเรียงตามลำดับ โดยที่โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีแนวโน้มของการได้รับความนิยมสูงขึ้นอย่างมาก

ดวงทิพย์ วรพันธุ์ (2525) ศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อปลูกฝังโภชนาการแก่สตรี

ชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สตรีที่เปิดรับสื่อจากการปลูกฝังโภชนาการ (สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจ) มีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติด้านโภชนาการดีกว่าสตรีที่ไม่เปิดรับสื่อดังกล่าว

เสน่ห์ นนทะโชติ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสื่อสารการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย" ที่บ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 750 คน ในปี 2526 พบว่า

-ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มจะมีระดับการเข้าร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงกว่าผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ

-บุคคลที่ใช้ช่องทางทางการเมืองเปิดรับสื่อมวลชนในการรับข่าวสารทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ใช้ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล

-ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง จะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองด้วยสำนึกของตนเอง ขณะที่ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองค่อนข้างต่ำ มักจะเข้าร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่น

-ประชาชนในชนบทที่ได้รับข่าวสารจากช่องทางทางการเมืองเปิดรับสื่อมวลชนในระดับที่สูงกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉลี่ยจะเข้าร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง แต่ผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคลในระดับที่สูงกว่าการเปิดรับสื่อมวลชน โดยเฉลี่ยจะเข้าร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังของผู้อื่น

จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527) รายงานวิจัยประเมินผลเรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษาจากกรณีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดบุรีรัมย์ 28 สิงหาคม 2526 พบว่า ความสนใจทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และยิ่งพบอีกว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองไม่มีส่วนผลักดันให้เยาวชนไปเลือกตั้ง

สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการ

ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย พบว่า ผู้ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มที่ไปลงคะแนนเสียง เพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทมีแนวโน้มไปลงคะแนนเสียงเพราะเป็นหน้าที่น้อยที่สุด และผู้ลงคะแนนเสียงในชนบทไปลงคะแนนเพราะถูกชักชวนมากกว่าในเขตกรุงเทพมหานคร

บัญชา ดาวจรัสแสงชัย (2527) ศึกษาการเปิดรับสื่อมวลชนกับความรู้และทัศนคติ การทำแท้งของสตรีในชนบทแห่งประเทศไทย พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติการทำแท้ง

สุนน อยู่สิน (2527) ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารและการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ศึกษาเฉพาะกรณีชาวจีนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์มีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติและการปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยแตกต่างกัน

อัครเมศวร์ ทองนวล (2527) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประณการศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี พบว่าความถี่ในการสื่อสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับความรู้ข่าวสารทางการเมือง กล่าวคือ ครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองสูงกว่า มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองมากกว่าครูที่มีความถี่ในการสื่อสารทางการเมืองต่ำกว่า

พรทิพย์ เย็นจะบก (2527) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนกับพฤติกรรมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยทางด้านอายุ และการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองในเรื่องการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

พิสิฎฐ์ บุญไชย (2528) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของกรรมการสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า

ระดับความสนใจข่าวการได้รับทราบเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ทางสื่อมวลชน และความสนใจต่อโครงการอนุรักษ์ป่าไม้มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ คือ กลุ่มที่ได้รับทราบเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ทางสื่อมวลชนมาก จะมีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่ากลุ่มที่ได้รับน้อยกว่า

จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์ (2529) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ประภาพรณ อุ่นอบ (2529) ได้ศึกษาเรื่อง "ผลของการโฆษณาทางโทรทัศน์ เรื่องตาวีเศษ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนที่ได้ดูโฆษณานี้ติดต่อกันทุกวัน วันละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 1 สัปดาห์ มีพฤติกรรมการทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งที่บ้านขณะ แสดงว่า การโฆษณาทางโทรทัศน์เรื่อง "ตาวีเศษ" มีผลต่อพฤติกรรมการทิ้งขยะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น

การวิจัยของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2530) พบว่า ผู้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเชื่อว่าเป็นหน้าที่พลเมือง เลือกผู้สมัครเป็นพรรค และได้ตัดสินใจไว้นานแล้ว ในขณะที่ผู้อาศัยในชนบทไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัครและตัดสินใจเลือกผู้สมัครช้ากว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ศึกษาถึงปัญหาด้านต่างของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ปี พ.ศ. 2523 พบว่านิสิตนักศึกษาแต่ละชั้นปีจะมีปัญหาแตกต่างกันไป และพบว่ากลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษามากอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะของวัยรุ่นทั่ว ๆ ไป ที่ต้องการอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุข โดยกลุ่มเพื่อนรู้สึกมั่นใจและยอมรับพฤติกรรมต่าง ๆ และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลทำให้นิสิตนักศึกษามีความเชื่อและพฤติกรรมไปตามลักษณะของกลุ่มด้วย

จินตนา สุนทรโรทก (2530) ศึกษาการรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรในเขตโครงการพยากรณ์และเตือนการระบาดของศัตรูข้าว จังหวัดชัยนาท พบว่า

วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงเกษตรกรได้มากที่สุด นอกจากวิทยุแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารทั่ว ๆ ไปจากโทรทัศน์

รายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้ และทักษะเกี่ยวกับโครงการพยากรณ์ และทัศนคติต่อการใช้สารเคมี

อายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับความรู้เกี่ยวกับโครงการพยากรณ์ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมี และการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมี

ความรู้เกี่ยวกับโครงการพยากรณ์ ทักษะเกี่ยวกับโครงการพยากรณ์ ความรู้เกี่ยวกับสารเคมี ทักษะเกี่ยวกับสารเคมี และการปฏิบัติเกี่ยวกับสารเคมี ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกซึ่งกันและกัน

รังสิมา ศิริรังษี (2532) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่าตัวแปรทางด้านประชากรที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สาขาวิชา เพศ และฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา

ส่วนตัวแปรอายุและที่อยู่อาศัย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทัศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปหรือไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

พงษ์ศรี บุญสุวรรณ (2532) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พบว่า

- นักศึกษากลุ่มที่เปิดรับข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มากกว่านิตยสาร จะเปิดรับข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์การเมือง ส่วนนักศึกษาที่เปิดรับข่าวสารน้อยเปิดรับข่าวสารจากนิตยสารมากกว่าสื่อชนิดอื่น จะรับข่าวเกี่ยวกับบุคคล องค์กร และสถาบัน

- นักศึกษาชายและหญิงเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกันในทุกหัวข้อข่าว
- นักศึกษาระดับอนุปริญาและปริญญาร่วมกิจกรรมทางการเมืองแตกต่างกันเพียงกิจกรรมเดียวคือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
- นักศึกษาโปรแกรมวิชาเอกสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนไม่แตกต่างกันทุกรายการหัวข้อข่าว
- การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ

จินดา คัมภิตติชัย (2533) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสารกับความร่วมมือของประชาชนในการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

- ประชาชนในเขตเกษตรกรรมก้าวหน้ามีความรู้เรื่องการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์มากกว่าประชาชนในเขตเกษตรกรรมล้าหลัง และมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์
- พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้ความร่วมมือในการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์
- อิทธิพลของสื่อต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้ความร่วมมือในการปลูกต้นไม้ในที่ดินสาธารณะประโยชน์

ล้ำค่า ไพธิ์กระจำง (2534) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน พบว่า ในการสนองตอบความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง เด็กมีทางเลือกอยู่หลายทาง การเลือกช่องทางของเด็กไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อมวลชน สื่อบุคคล หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่างขึ้นอยู่กับความต้องการที่แตกต่างกัน และตัวแปรด้านภูมิหลังบางประการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก เช่น อายุและเพศ กล่าวคือในการผ่อนคลายความทุกข์ในการหาแนวทางการวางตัวของเด็ก สื่อบุคคลในกลุ่มปฐมภูมิ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ได้แก่ บิดามารดา/ผู้ปกครองจะมีบทบาทกับเด็กมากเมื่อเด็กมีอายุน้อยและมีการศึกษาต่ำ แต่จะลดบทบาทลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นและมี

การศึกษาสูงขึ้น พร้อม ๆ กับที่บทบาทของเพื่อนฝูงและการพึ่งพาตนเองเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับสื่อมวลชน พบว่าบทบาทของสื่อมวลชนจะมีลักษณะเด่นชัดและคงที่มากที่สุดเมื่อเด็กมีความต้องการที่จะมาเวลา อย่างไรก็ตาม ตัวแปรด้านพัฒนาการซึ่งได้แก่ อายุและเพศของเด็กก็มีผลทำให้การใช้สื่อมวลชนของเด็กลดลงไปบ้างเมื่อเด็กมีอายุและการศึกษาสูงขึ้นถึงจุดหนึ่ง เนื่องจากความสนใจของเด็กได้เบี่ยงเบนไปสู่กลุ่มเพื่อนและการพึ่งตนเองมากกว่า

ศรีธรรม วิจารณ์ (2534) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อมวลชนกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการอ่านหนังสือพิมพ์และการดูโทรทัศน์ทั้งแบบเจาะจงและแบบทั่วไปมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม แต่การอ่านหนังสือพิมพ์แบบเจาะจงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าการอ่านหนังสือพิมพ์แบบทั่วไป และการดูโทรทัศน์แบบเจาะจงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าการดูโทรทัศน์แบบทั่วไป

มัทนา มาศมาลัย (2534) ศึกษาบทบาทสื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าการเปิดรับสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้ทางด้านข่าวสารการเมือง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองไม่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

ต้องฤดี บุญกันต์ (2534) ศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับการสื่อสารกับการพัฒนาความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของประชาชนตามโครงการขยายฐานประชาธิปไตยสู่บวงชน โดยศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอนครหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารจากสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรู้ของประชาชน แต่ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารจากการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ของประชาชน

ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารทั้งจากสื่อมวลชนและจากการสื่อสารระหว่างบุคคล

มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชน

ปริมาณการเปิดรับการสื่อสารทั้งจากสื่อมวลชน และจากการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน

บาริชาติ นิติมานพ (2534) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน ความทันสมัย กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยพุทธกับสตรีไทยมุสลิม พบว่า สตรีไทยพุทธและสตรีไทยมุสลิมมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเมืองของสตรีทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน

วิภาดา บุณาค (2534) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท: ศึกษากรณีอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตัวแปรทางด้านประชากร ได้แก่ อายุ และการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

วิชัย ไหวหารดี (2534) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อ.เมือง จ.ยโสธร พ.ศ.2530 พบว่า

-ประชาชนรับข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนประเภทวิทยุมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ เพราะสื่อวิทยุเป็นสื่อที่ประชาชนมีไว้เป็นเจ้าของ และมีความถี่ในการเปิดรับมากกว่าสื่ออื่น ๆ ทั้งนี้เพราะปัจจัยทางราคา ความสะดวกในการใช้ และการเปิดรับ

-สื่อสารระหว่างบุคคล มีส่วนทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองเพิ่มขึ้น และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

-ปัจจัยทางประชากรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรับข่าวสารทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านการศึกษา อาชีพและรายได้

-นอกจากพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า

พฤติกรรมบางอย่างที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา เพื่ออธิบายพฤติกรรม การรับข่าวสารทางการเมืองที่มีความแตกต่างกันด้วย

พิศศิลป์ จิตนาถสาร (2535) ศึกษาการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทศนคติ และ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชน ในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี พบว่า

-พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในเขต อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ไม่มีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

-พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน แต่ตัวแปรทศนคติเรื่องการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

-พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์กับทศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

บุษบา ภูสกุล (2535) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ความรู้ ทศนคติ และ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า

-พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทาง บวก กับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับ ทศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทาง บวก กับมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทศนคติต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้

-พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านป่าไม้ได้ โดยทัศนคติมมีอิทธิพลในทางลบ ในขณะที่พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมีอิทธิพลในทางบวก

สุภาพค์ ระวยทรง (2535) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และทัศนคติ ต่อการเสนอข่าวต่างประเทศทางสื่อมวลชน ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า

-รายได้ และเพศ มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์

-อายุมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางวิทยุ

-การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางสื่อมวลชน

-การเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับข่าวต่างประเทศ

-การเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านข่าวต่างประเทศ

อารยา สุพุทธมงคล (2535) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ในส่วนของการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากโทรทัศน์ พบว่า มีความแตกต่างในการเปิดรับในตัวแปรการศึกษา โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับ ปวช., สูงกว่าปริญญาตรี, มัธยมศึกษา, ปริญญาตรี, มีการเปิดรับข่าวจากโทรทัศน์มากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ปวส.

พินลพรรณ สุทธิวงศ์ (2536) ศึกษาการรับทราบข่าวสารจากสื่อมวลชน กับการรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

-กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนในระดับปานกลางรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับสูง มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดในระดับสูง

-พฤติกรรมกรรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกรรับข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน

-พฤติกรรมกรรับข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน ไม่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด และ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด

-จิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด

สุภาวรักษ์ จุระกุล (2536) ศึกษาพฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารกับความรู้ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการทิ้งขยะแยกประเภทเพื่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

-การเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นพับ ไปสเตอร์ งานนิทรรศการ มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการทิ้งขยะแยกประเภท

-การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน บุคคลในครอบครัว ไปสเตอร์ งานนิทรรศการ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับการทิ้งขยะแยกประเภท

-การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ แผ่นพับ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการทิ้งขยะแยกประเภท

สุมาลี ตั้งจิตต์ศิลป์ (2536) ศึกษาพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ กับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมกรมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า

-ลักษณะทางประชากร ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ

-พฤติกรรมกรเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับ

ความรู้ และทัศนคติ

-ความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

นิคม บัณฑิตเจริณวัชร (2536) ศึกษาเรื่องการเปิดรับข่าวสารหนังสือพิมพ์กับการเรียนรู้และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าการเปิดรับข่าวสารหนังสือพิมพ์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแตกต่างกัน มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองและการพูดคุยเรื่องการเมืองการบริหารที่แตกต่างกัน

ลดาวลัย พอใจ (2536) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอพิบูลย์

จิตติพล ผลพฤษา (2537) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของการรับรู้เหตุการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อพฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองมีระดับการรับรู้เหตุการณ์ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

พีระนันท์ บุรณะโสภณ (2538) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสาร ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

-พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

-ความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เสถียร บริดาสา (2538) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมกำเปิดรับและการใช้สื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชน จังหวัดมุกดาหาร ศึกษากรณีการถ่ายทอดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในช่วงปี 2535-2537 พบว่า

-ความตื่นตัวทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำเปิดรับสื่อสารมวลชน พฤติกรรมกำเปิดรับการถ่ายทอดสดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และพฤติกรรมกำใช้ประโยชน์เพื่อสนองความพึงพอใจจากการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

-ลักษณะทางด้านประชากร ได้แก่ เพศ สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ และการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง

ศศิวิมล บาลศรี (2538) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมกำเปิดรับข่าวสาร ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมกำใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการ รัฐบาลกิจ และเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกำใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมในการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด

จริฎญา เจริญสุขไส (2539) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง กำการไปใช้สิทธิออกเสียงของเยาวชน ในกรุงเทพมหานคร ปี 2538 พบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับกำการไปใช้สิทธิออกเสียงของเยาวชน

-ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับกำการไปใช้สิทธิออกเสียง

-ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับกำการไปใช้สิทธิออกเสียง

อำพล สิงห์ไกรวินทร์ และสวัสดิ์ กฤตรัชต์นันท์ (ม.ป.ป.) ได้สำรวจจอิทธิพลกำการสื่อสารต่อกำการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในเขต อ.ปทุมวัน จ.ร้อยเอ็ด และ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา พบว่า กำการฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบทมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง กำการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็น

แหล่งข่าวที่สำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง กระบวนการสื่อสารสองจังหวะ (Two-Step Flow Communication) คือใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมผสานกันเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในชนบทของไทย

ทรรศนีย์ บัจจุสานนท์ (อ้างใน เจตนศักดิ์ แสงสิงแก้ว) ศึกษาทัศนคติทางการเมืองที่เกิดจากการเรียนรู้ทางการเมืองหรือสังคมประเภททางการเมือง (Political Socialization) ของนักเรียนโรงเรียนนายร้อย จปร. ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 จำนวน 400 คน ผลการวิจัย พบว่า

- การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย จปร. จะไม่เกิดทัศนคติทางการเมืองที่เป็นเผด็จการอย่างเดียว แต่จะเกิดทัศนคติทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยด้วย เหตุผลก็คือ ประเทศไทยกำลังมีการพัฒนาจึงมีการยอมรับเอาทัศนคติแบบตะวันตกคือ การเน้นให้มีการแสดงความคิดเห็นมาใช้ ทำให้เกิดมีทัศนคติทางการเมืองทั้งสองแบบผสมกัน

- นักเรียนนายร้อย จปร. ทุกชั้นมีลักษณะความเป็นเผด็จการเท่ากันหมด แสดงว่าชั้นการศึกษาไม่ได้เพิ่มระดับทัศนคติที่เป็นเผด็จการแต่อย่างใด

- อาชีพของบิดามีส่วนสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแต่อย่างใด เพราะนักเรียนนายร้อย จปร. ที่มีบิดารับราชการทหารมีทัศนคติแบบเผด็จการมากกว่านักเรียนนายร้อย จปร. ที่มีบิดาประกอบอาชีพอื่น

งานวิจัยต่างประเทศ

โฮฟแลนด์, เจนิส และ เคลลี (Hovland Janis and Kelly, 1953) ได้วิจัยค้นคว้าเรื่องแหล่งกำเนิดข่าวสารที่รวมทั้งบุคคลและสถาบัน (Individuals and Institutions) ว่ามีอิทธิพลและผลในทาง "ความเชื่อถือได้" และ "การโน้มน้าวใจ" อยู่มาก นอกจากนี้ยังทำการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารและการจูงใจ พบว่า เมื่อคนยึดมั่นในปัจเจกบุคคล หรือสถาบันใดแล้ว เขาจะมีความเชื่อถือในสิ่งนั้นมากกว่าและองค์ประกอบของความน่าเชื่อถือที่สำคัญคือความน่าไว้วางใจ

แคลปเปอร์ (Klapper 1960) ศึกษาและสรุปงานวิจัยที่สำคัญเกี่ยวกับผลหรืออิทธิพลของการสื่อสารมวลชน และสรุปให้เห็นถึงความสามารถของการสื่อสารมวลชนในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลว่า โดยปกติการสื่อสารมวลชนไม่ใช่สาเหตุสำคัญเพียงประการเดียวที่ทำให้เกิดผลในผู้รับสาร แต่จะทำหน้าที่ร่วมกันหรือผ่านปัจจัยและอิทธิพลที่เป็นตัวกลางอื่น ๆ มากกว่า และประสิทธิภาพของการสื่อสารมวลชนขึ้นอยู่กับลักษณะต่าง ๆ ของสาร แหล่งสารหรือสถานการณ์ของการสื่อสาร

ฟริคแมน (Freedman, 1961) ศึกษาความแตกต่างของบุคคลที่ระดับอายุต่างกัน พบว่า คนที่มีอายุน้อยจะมีการเรียนรู้และทัศนคติในระดับสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อายุของผู้รับสารจะมีอิทธิพลต่อการสื่อสารไม่มากนัก ซึ่งจะออกมาในรูปของความสนใจ ความเชื่อหรือพฤติกรรมการรับข่าวสารของผู้รับสาร

Ithiel de Sola Pool (1963) อ้างใน วิชัย ไวหารดี ศึกษาพบว่า พฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนน้อย เพราะข่าวสารจากสื่อมวลชนในขณะที่มีการรณรงค์หาเสียงทางการเมืองนั้น ทำหน้าที่ให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมักได้รับอิทธิพลจากการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่า เช่น ครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน เพศชายหญิงมีพฤติกรรมลงคะแนนเสียงคล้ายคลึงกัน โดยสรุป Sola Pool เห็นว่าพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน

แม็คเนลลีและฟอนเสกา (McNelly and Fonesca 1964) พบว่า การใช้สื่อที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจข่าวสารการเมืองได้ดีกว่าการใช้วิทยุ และโทรทัศน์ที่ประชาชนถือว่าเป็นสื่อที่ใช้สำหรับให้ความบันเทิง ในการศึกษาครั้งนี้ แม็คเนลลีและฟอนเสกาศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยคออสตาริกัน พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการสนใจข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษา

แม็กโดล (Mcdole, 1968) ได้ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัด

ร้อยเอ็ด ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับของใหม่ พบว่า ในระยะ 2 ปีก่อนหน้าการสำรวจ มีการใช้บุญเคมีเพิ่มขึ้น กลุ่มชาวนาและกลุ่มสินเชื่อบริษัทผลมากในด้านกระตุ้นให้สมาชิกพัฒนาปรับปรุงตนเอง มีการแนะนำให้สมาชิกใช้วิธีการที่ทันสมัย และเป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับของใหม่ให้สมาชิกรับไว้ปฏิบัติ เมื่อสมาชิกนำไปทดลองได้ผลก็จะเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านคนอื่น ๆ ให้ทำตามอย่าง ชาวบ้านเห็นว่าการประชุมลูกบ้าน การพิมพ์เอกสารและคำอธิบายต่าง ๆ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่ของใหม่

กรีนเบิร์ก และ คูมาว่า (Greenberg and Kumara, 1968) ศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาและรายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับเวลาที่ใช้ในการฟังวิทยุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาใน 5 ประเทศคือ ฟินแลนด์ ญี่ปุ่น คอสตาริกา เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา โดยตัวแปรทั้งสองเป็นตัวแปรที่มาก่อนของเวลาที่ใช้ในการฟังวิทยุ และยิ่งตัวแปรทั้งสองร่วมกันจะสามารถอธิบายพฤติกรรมการใช้เวลากับสื่อวิทยุได้มากกว่าตัวแปรแต่ละตัว ใดๆ

แม็คคอมบ์และมัลลินส์ (McCombs and Mullins 1973) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา การใช้สื่อมวลชน และความสนใจทางการเมือง พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษานั้น มีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมืองโดยทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือ การศึกษามีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อมวลชน และเพราะการใช้สื่อมวลชนมีมากขึ้นในหมู่ผู้มีการศึกษาสูง จึงทำให้เขาสนใจข่าวสารการเมืองได้ด้วย แต่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษากับความสนใจทางการเมือง โดยไม่ผ่านการใช้สื่อมวลชนนั้น ไม่มี จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าขณะที่การศึกษาเป็นตัวกำหนดการใช้สื่อมวลชน แต่ก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความสนใจทางการเมืองด้วย

บาบารา เจ วินสตัน (Winston, 1973) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ด้านความตระหนักของนักเรียนมัธยม ในซีคาโก ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยว่า นักเรียนยอมรับและมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม และจากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความห่วงใยในปัญหาเกี่ยวกับความตระหนักและการปฏิบัติจริง ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชาฟเฟอร์, แม็คลอค และ วาคแมน (Chaffee, McLeod and Wackman, 1973) ในปี 1966 ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "Family Communication Patterns and Adolescent Political Participation" พบว่า เด็กจากครอบครัวที่สอนให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็นและโต้แย้งในเรื่องต่าง ๆ นั้น จะสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงกว่าครอบครัวแบบอื่น ๆ สำหรับครอบครัวที่พ่อแม่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้ แต่ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสามัคคีกลมเกลียวในครอบครัวนั้น บิดามารดามีความรู้ในทางการเมืองน้อยกว่าบุตร และสำหรับครอบครัวที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลยนั้น ทั้งบิดามารดา และบุตร ต่างไม่สนใจมีส่วนร่วมในทางการเมืองเลย

ลาซาร์เฟรด และคณะ (Paul F. Lazarsfeld and al., 1973) (อ้างในจริฎญา เจริญสุข, 2539) ได้ทำการวิจัย พบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสัมพันธ์กับการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะสื่อบุคคลเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับการโน้มน้าวใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ

ลาซาสเฟลล์, เบเรลสัน และ กอร์เดท (Lazarsfeld, Berelson and Gaudet, 1977) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ Erie County มลรัฐ Ohio ในการเลือกประธานาธิบดีในปี 1940 พบว่า การสื่อสารแบบ 2 จังหวะ (Two-step Flow of Communication) โดยผ่านทางผู้นำความคิดเห็นมีผลต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาก ซึ่งในภายหลัง ได้มีการวิจัยเช่นเดียวกันนี้อีกในปี 1945-1946 ที่เมือง Decator มลรัฐ Illinois และในปี 1948 ที่เมือง Elmira มลรัฐ New York ก็ได้ผลยืนยันการวิจัยในครั้งแรก

แอทกินและการ์ราโมน (Atkin and Garramone, 1983) ศึกษากลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า การเปิดรับข่าวโทรทัศน์ช่วยให้เด็กมีความรู้ด้านต่างประเทศเพิ่มขึ้นและสามารถลำดับความสำคัญของผู้นำและบทบาทของประเทศต่าง ๆ ได้นอกจากนั้นยังพบว่า การเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ในทางบวก

กับความรู้ด้านชาวต่างประเทศของเด็กนักเรียนมากกว่าการเปิดรับชาวต่างประเทศจาก
วิทยุและหนังสือพิมพ์

เฟลিপ คอร์เซนเนีย, วัตตา เดลโตโร และเจมส์ กานดีโน (Korzenny, Deltoro and Gandino, 1987) ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความรู้ ทักษะ และความคิดเห็นในด้านชาวต่างประเทศของชาวอเมริกัน พบว่า การเปิดรับชาวต่างประเทศทางโทรทัศน์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้ด้านชาวต่างประเทศของประชาชน และหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับทักษะเกี่ยวกับชาวต่างประเทศ ส่วนเพศ อายุ และการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้และทักษะเกี่ยวกับชาวต่างประเทศ โดยผู้ตอบคำถามที่เป็นเพศชายมีความรู้ด้านชาวต่างประเทศมากกว่าผู้ตอบคำถามเพศหญิง และอายุกับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทักษะเกี่ยวกับชาวต่างประเทศ



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย